

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Tereza Pešková

**Trestný čin znásilnění ve světle aktuální diskuse
ohledně nutnosti jeho redefinice**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: prof. JUDr. Pavel Šámal, Ph. D.

Katedra: Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 20. 4. 2024

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 127 932 znaků včetně mezer.

Tereza Pešková

V Praze dne 20. 4. 2024

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala vedoucímu práce prof. JUDr. Pavlu Šámalovi, Ph. D, za veškerou poskytnutou pomoc, cenné rady a vedení, které mi v průběhu psaní této práce poskytl.

Obsah

Úvod.....	6
1. Geneze pojetí trestného činu znásilnění v českém a československém právu	7
1.1. Trestní právo hmotné za První republiky – dualita trestněprávní úpravy	7
1.1.1. Trestný čin násilného smilstva dle trestního zákoníku z roku 1852.....	7
1.1.2. Období do roku 1945.....	10
1.2. Trestní zákon č. 86/1950 Sb.	11
1.2.1. Trestný čin znásilnění v zákoně č. 86/1950 Sb.	12
1.3. Trestní zákon č. 140/1961 Sb.	13
1.3.1. Trestný čin znásilnění v trestním zákoně z roku 1961.....	14
1.3.2. Novelizace trestního zákona z roku 1961.....	15
1.3.3. Cesta k přijetí nového trestního zákoníku.....	15
2. Trestný čin znásilnění dle zákona č. 40/2009 Sb.	17
2.1. Trestný čin znásilnění obecně.....	17
2.2. Objekt, objektivní stránka, subjektivní stránka a subjekt.....	17
2.3. Trestný čin znásilnění dle ust. § 185 odst. 1 trestního zákoníku.....	18
2.4. Trestný čin znásilnění dle ust. § 185 odst. 2 trestního zákoníku.....	23
2.5. Trestný čin znásilnění dle ust. § 185 odst. 3 trestního zákoníku.....	25
2.6. Trestný čin znásilnění dle ust. § 185 odst. 4 a odst. 5 trestního zákoníku	26
3. Komparace právní úpravy trestného činu znásilnění ve vybraných evropských státech se zaměřením na Slovenskou republiku, Německou spolkovou republiku, Švédské království a Velkou Británii.....	28
3.1. Trestný čin znásilnění ve slovenském trestném zákonu.....	28
3.1.1. Trestný čin znásilnění podle ust. § 199 odst. 1 trestného zákona.....	29
3.1.2. Trestný čin znásilnění podle ust. § 199 odst. 2 trestného zákona.....	30
3.1.3. Trestný čin znásilnění podle ust. § 199 odst. 3 trestného zákona.....	30
3.1.4. Trestný čin znásilnění podle ust. § 199 odst. 4 trestného zákona.....	30
3.1.5. Odlišnosti s českou právní úpravou.....	31
3.2. Trestný čin znásilnění v německém trestním zákoníku.....	31
3.3. Trestný čin znásilnění ve švédském trestním zákoníku.....	33
3.4. Trestný čin znásilnění v právu Velké Británie.....	35
3.5. Zhodnocení vybraných evropských úprav	36
4. Aktuální diskuze ohledně nutnosti redefinice skutkové podstaty trestného činu znásilnění.....	37
4.1. Istanbulská úmluva.....	37
4.2. Proč aktuální úprava trestného činu znásilnění není dostačující?	40
4.3. Dva návrhy z pera Ministerstva spravedlnosti.....	41
4.4. Návrh nového znění trestného činu znásilnění.....	41
4.5. Sexuální útok jako nový trestný čin.....	43
4.6. Obavy z nové právní úpravy trestného činu znásilnění.....	44
5. Analýza ukládaných sankcí – je trestný čin znásilnění trestán příliš mírně?	47
5.1. Jaké sazby stanovuje aktuální právní úprava a jak by se měly lišit tresty dle nové právní úpravy?	47
5.2. Trestání v rámci Evropy.....	48
5.3. Recidiva u pachatelů.....	48
5.4. Analýza rozsudků podle organizace proFem.....	49
5.5. Co říkají další data?	49

5.6. Studie LEGAL DATA HUB.....	50
Závěr.....	52
Seznam použitých zdrojů.....	55
Název diplomové práce v českém jazyce, abstrakt v českém jazyce a 3 klíčová slova v českém jazyce.....	62
Název diplomové práce v anglickém jazyce, abstrakt v anglickém jazyce a 3 klíčová slova v anglickém jazyce	63

Úvod

Chápání a pojetí znásilnění se v průběhu vývoje lidstva měnilo. Následkem vývoje naší kultury a hodnot jsme se rozhodli trestat jednání, kterým jedna osoba donutí druhou osobu k sexuálnímu styku. Jak se měnila naše společnost a naše uvažování o tomto trestném činu, měnila se i definice a to, co pod pojetí trestné činu znásilnění spadá.

Tato práce si klade za cíl zjistit, zda je aktuální diskuse ohledně potřeby redefinice trestného činu skutečně opodstatněná, nebo zda stávající úprava poskytuje obětem znásilnění dostatečnou ochranu.

O dostatečnosti, respektive nedostatečnosti aktuální právní úpravy nelze uvažovat, aniž bychom znali právní úpravu předchozí, tedy tu, která ovlivňovala podobu aktuální skutkové podstaty znásilnění. Proto se první část mé práce zabývá historickou úpravou trestného činu znásilnění, a to od doby první republiky.

V druhé části této práce rozeberu aktuální právní úpravu trestného činu znásilnění a současnou rozhodovací praxi Nejvyššího soudu ČR. Ve třetí části práce provedu krátkou komparaci právních úprav trestného činu znásilnění ve vybraných evropských zemích, a to s důrazem na Slovenskou republiku, se kterou máme společnou nejen historii, ale i základ trestního práva. Ve čtvrté kapitole se zaměřím na aktuální debatu ohledně návrhu nové definice trestného činu znásilnění. Předmětem zkoumání bude jak návrh nového znění, tak i stanoviska a postoje odborné veřejnosti. V poslední, páté kapitole se budu zabývat trestáním trestného činu znásilnění dle aktuální úpravy a také tím, k jakým změnám by mělo dojít po přijetí novely.

1. Geneze pojetí trestného činu znásilnění v českém a československém právu

V této kapitole stručně popíšu historický vývoj trestního práva na našem území v souvislosti s dobovými událostmi se zaměřením na pojetí trestného činu znásilnění v jednotlivých trestněprávních normách od roku 1918 až do současné platné úpravy trestního zákona z roku 2009.

1.1. Trestní právo hmotné za První republiky – dualita trestněprávní úpravy

Rok 1918 byl plný bouřlivých změn. Skončil největší a nejničivější válečný konflikt, který do té doby celý svět zažil, rozpadly se staré monarchie a říše jako Rakousko-Uhersko, Osmanská říše, Rusko a Německo a vznikla řada nových států. Mezi nově vzniklé státy patřilo i Československo.

Počátky nově vzniklé republiky byly plné výzev, se kterými se museli hlavní představitelé nově vzniklé samostatné Československé republiky vypořádat v průběhu jejího trvání. Na počátku tak bylo potřeba stanovit, jaké právo bude platit na území nově vzniklé republiky. Odpovědí na tuto otázku byl přijatý první zákon č. 11/1918 Sb. v tzv. recepční normě.

Účelem tohoto zákona, ostatně jak bylo vyjádřeno přímo v úvodu předmětného zákona, bylo zajištění plynulého a nerušeného přechodu k „*novému státnímu životu*“. Článek 2 zákona č. 11/1918 Sb. pak stanovil, že dosavadní říšské a zemské zákony zůstávají v platnosti i po vzniku Československé republiky a po rozpadu habsburské monarchie.¹ To pro nově vzniklý stát znamenalo, že Československá republika recipovala dosavadní právo do nového státu.

Právními předpisy, které zůstaly v platnosti v oblasti trestního práva, byl *trestní zákon o zločinech, přečinech a přestupcích* z roku 1852 a *uherský trestní zákon* z roku 1878 a *zákon o přestupcích* z roku 1879, který platil na Slovensku.²

Stav, kdy na území republiky platily dva právní řády, byl nepřehledný a nežádoucí, a proto bylo zřízeno ministerstvo unifikací, které mělo za úkol sjednotit právní řády do jednoho. Během trvání První republiky proběhlo několik unifikačních snah, které však nebyly úspěšné a ke sjednocení práva došlo až v roce 1950.³

1.1.1. Trestný čin násilného smilstva dle trestního zákoníku z roku 1852

Rakouský trestní zákon z roku 1852 nahradil trestní zákoník z roku 1803 a platil po období První republiky až do roku 1950, kdy byl nahrazen zákonem č. 86/1950 Sb. trestním zákonem

¹ Zákon č. 11/1918 Sb., o zřízení samostatného státu československého. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer.

² VLČEK, E. *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*. Brno: Masarykova univerzita, 1993. Edice učebnic právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně č. 81. str. 36.

³ VOJÁČEK, L – SCHELLE, K. – KNOLL, V. *České právní dějiny*. 2. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, s. 499-500.

během tzv. *právníkové dvouletky*. Tato právní úprava měla na jednu stranu odrážet vývoj doby a její moderní principy, avšak na druhou stranu zachovávala některé zastaralé instituty. Zákon vznikl revizemi hmotněprávních ustanovení trestního zákoníku z roku 1803, a proto byl rakouskými odborníky považován za jeho pouhou novelu.⁴

Zákon se skládal ze dvou dílů, kdy první část upravovala zločiny a druhá část upravovala přečiny a přestupky. V obou dílech byla jak obecná ustanovení, tak i výčet jednotlivých skutkových podstat a trestů.⁵

Dle zákona č. 117/1852 Ř. z. dílu I., hlavy čtrnácté, § 126 se zločinu násilného smilstva dopustil ten, „*kdo osobu ženskou nebezpečným vyhrožováním, skutečně vykonaným násilím nebo lstivým omámením smyslů učiní neschopnou, by mu odpor činila, a v stavu tomto jí zneužije k mimomanželské souloži.*“⁶ Za toto jednání pak pachateli hrozil trest těžkého žaláře mezi pěti až deseti lety. Dále, pokud osobě, která se stala obětí tohoto činu, vznikla „*důležitá škoda na zdraví, nebo dokonce na životě*“, mohl být trest těžkého žaláře prodloužen na deset až dvacet let. Byla-li zločinem násilného smilstva způsobena smrt, byl trestním zákonem stanoven trest těžkého žaláře na doživotí. Trestní zákon z roku 1852 rozlišoval dva stupně žaláře dle tuhosti. Za znásilnění hrozil pachateli těžký žalář, který byl vykonáván se železem na nohou a v samovazbě.⁷

Trestného činu násilného smilstva se dopustil ten, kdo hrozbou, násilím, nebo lstivým jednáním, kterým omámil ženu, zneužil ženu k mimomanželské souloži. Tohoto trestného činu se dopustil i ten, kdo ženu za účelem soulože opil a poté s ní vykonal soulož.⁸

Dle § 127 zákona č. 117/1852 Ř. z. byla mimomanželská soulož vykonaná na ženě, která bez přičinění pachatele byla bezbranná, považována za trestný čin násilného smilstva a také tak trestána.⁹ Dále dle § 127 zákona č. 117/1852 Ř. z. se zločinu násilného smilstva dopustil i ten pachatel, který sice nepoužil násilí k vykonání mimomanželské soulože, ale vykonal soulož na osobě mladší 14 let, která vzhledem ke svému nízkému věku nemohla posoudit charakter jednání pachatele.

Úprava z roku 1852 postihovala pouze takové činy, které byly spáchány na ženách. Vyplývá tak ze skutkové podstaty obsažené v § 126 zákona č. 117/1852 Ř. z., dle kterého může být obětí útoku pouze „*osoba ženská*“. Předmětem násilí však mohla být jak běžná žena, tak i

⁴MALÝ, K. a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 4. přepracované vydání. Praha: Nakladatelství Leges. 2010, s. 270.

⁵MÍŘIČKA, A. *Rakouské trestní právo hmotné*. Třetí autorisované vydání. Praha: Všehrad, 1915. s. 91.

⁶Doslova citováno ze zákona č. 117/1852 ř.z., Trestní zákon o zločinech, přečinech a přestupcích. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer.

⁷MALÝ, K. a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 4. přepracované vydání. Praha: Nakladatelství Leges. 2010, s. 277.

⁸VINTÍŘ, J. Prostonárodní vysvětlení trestního zákona Rakouského od dne 27. měsíce 1852. V Praze 1861. s. 92.

⁹Zákon č. 117/1852 ř.z., Trestní zákon o zločinech, přečinech a přestupcích. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer.

například prostitutka.¹⁰ Sexualizované násilí na mužích, které je dnes trestáno stejně jako na ženách, nebylo považováno za trestné.

Trestného činu násilného smilstva se mohl dopustit pouze muž na ženě, se kterou nebyl v manželském svazku. Tato úprava korespondovala s ustanovením § 90 obecného občanského zákoníku č. 946/1811 ř. s., dle kterého byli oba manželé stejně zavázáni konat manželskou povinnost, být si navzájem věrní a slušně spolu zacházet.¹¹ Tehdejší právo považovalo uspokojení manžela za manželskou povinnost, a v případě, že manželka odmítla soulož vykonat, nekonal manžel trestně, pokud ji k souloži donutil. Svobodná vůle manželky tak v této době byla do značné míry omezena a nemohla si o svém pohlavním životě svobodně a samostatně rozhodovat.

Nicméně, jak poznamenal A. Miříčka ve své práci, předmětem trestného činu násilného smilstva se nemohla stát ani rozvedená žena, se kterou vykonal soulož její bývalý manžel. V takovém případě by však mohlo být jednání klasifikované jako trestný čin vydírání nebo omezování osobní svobody.¹²

Trestní zákon rozeznával tři případy zločinu násilného smilstva provedeným uvedením oběti do stavu bezbrannosti. (1) Prvním případem byla situace, kdy pachatel uvedl ženu do stavu bezbrannosti nebo bezvědomí, a to buď násilím nebo lstivým omámením smyslů.

Násilí mohlo mít podobu skutečně vykonaného násilí, tedy kdy muž užil proti ženě fyzické násilí, nebo podobu nebezpečného vyhrožování, kdy muž působil na ženu a její odpor a svým jednáním ženu přemohl a vykonal s ní soulož. Nepřímé vyhrožování, například písemné vyhrožování, nebylo dostatečné k naplnění intenzity trestného činu. Intenzita vyhrožování musela být natolik silná, že v osobě, které bylo vyhrožování adresováno, vzbudilo důvodnou obavu, že obsah hrozby bude naplněn, pokud se nepřizpůsobí pachatelovu jednání a požadavkům.

Vyhrožování nemuselo nutně směřovat proti životu nebo tělu ženy, vůči které se chtěl pachatel dopustit trestného činu, ale mohlo se týkat jak majetku, tak i osoby odlišné od osoby, které bylo vyhrožováno.

O lstivé jednání se jednalo jak v případech, kdy poškozená osoba netušila, že budou její smysly omámeny, tak i v případech, kdy si byla poškozená žena vědoma omámení jejích smyslů, ale netušila, že se tak děje za účelem vykonání soulože (například pokud žena pila alkohol, nebo požila léky od lékaře).

¹⁰ SCHELLE, K. – TAUCHEN, J. a kol. *Sexuální trestné činy včera a dnes*. Ostrava: KEY Publishing s.r.o. 2014, s. 222.

¹¹ TERYNGEL, J. Trestné činy v sexuální oblasti. *Rodinné listy*, 2014, č. 4. s. 4.

¹² MIŘIČKA, A. *Rakouské trestní právo hmotné*. Třetí autorisované vydání. Praha: Všehrad, 1915. s. 91.

(2) Druhým případem je situace, kdy se žena dostala do stavu bezbrannosti nebo bezvědomí bez přičinění pachatele. Ač pachatel nezpůsobil stav, ve kterém nebyla žena schopna klást odpor, tak takového stavu využil a vykonal se ženou v takovém stavu soulož. Do této kategorie spadalo i takové trestní jednání pachatele, kterého se dopustil na ženě psychicky nemocné.

(3) Třetím případem pak bylo takové trestní jednání, kterého se pachatel dopustil na ženě, která nedovršila 14. roku svého věku. Po subjektivní stránce bylo vyžadováno vědomí pachatele, že dívce ještě není 14 let, a i přes tuto skutečnost se jednání dopustil. Avšak dle rozhodovací praxe soudů stačilo, pokud si byl vědom možnosti nízkého věku poškozené ženy. Pro tento případ nebylo rozhodné, zda žena se souloží souhlasila, nebo kladla odpor.¹³

Jednání bylo dokončeno v okamžiku spojení pohlavních orgánů muže a ženy.¹⁴ Avšak v případě, kdy se pachatel dopustil jednání na ženě mladší 14 let a kdy nebylo z fyziologického hlediska možné soulož provést, považovalo se jednání dokončeno v okamžiku zahájení soulože. Splnění podmínky mimomanželské soulože byla pro naplnění znaků skutkové podstaty násilného smilstva krucíální. Proto, pokud by se násilné soulože dopustil manžel na své manželce, nejednalo by se o zločin násilného smilstva, neboť by se nejednalo o mimomanželský akt a takové jednání by nebylo státními orgány postihováno.¹⁵

1.1.2. Období do roku 1945

Jak bylo výše popsáno, období po vzniku Československé republiky do roku 1945 se vyznačovalo snahami o unifikaci a modernizaci právního řádu, tedy i trestního práva. Z důvodu neúspěšných pokusů o komplexní rekodifikaci, se unifikace a modernizace trestního práva omezila na vydávání dílčích právních předpisů. Mezi ně patřily např. *zákon o podmíněčném odsouzení a o podmíněčném propuštění č. 562/1919 Sb.*, *zákon na ochranu republiky č. 50/1923 Sb.* nebo *zákon č. 108/1933 Sb. o ochraně cti*.¹⁶

Po konci druhé světové války se musela osvobozená země vyrovnat s činy spáchanými během válečného období. Na potrestání kolaborantů myslela již exilová vláda v Londýně, když prezident Beneše podepsal dekret č. 6/1945 Úř. věšt. Dekret prezidenta republiky vydaný v exilu však nebyl vhodný pro řešení situace v osvobozené zemi, a proto byl přijat dekret č. 17/1945 Sb. *o národním soudu, velký retribuční dekret a malý retribuční dekret*. Působnost dekretů se měla

¹³ MÍŘIČKA, A. *Rakouské trestní právo hmotné: část zvláštní*. Praha: Vydání Všehrdu, 1912. s. 91-95.

¹⁴ SCHELLE, K. – TAUCHEN, J. a kol. *Sexuální trestné činy včera a dnes*. Ostrava: KEY Publishing s.r.o. 2014, s. 222.

¹⁵ HERRNRITT, Vilém a KALLAB, Jaroslav. *Trestní zákony československé: platné v Čechách a v zemi moravskoslezské*. 3. přeprac. a značně rozmn. vyd. Praha: Československý Kompas, 1933. s. 123.

¹⁶ VOJÁČEK, L – SCHELLE, K. – KNOLL, V. *České právní dějiny*. 2. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, s. 502.

vztahovat na celé území republiky, avšak po přijetí nařízení č. 33/1945 Zb. N. SRN na Slovensku, se jejich působnost omezila jen na české země.¹⁷

1.2. Trestní zákon č. 86/1950 Sb.

Zásadní vliv na formování trestněprávních norem měl boj mezi komunistickou mocí a jejími odpůrci. Vytvoření socialistické společnosti mělo být dosaženo za pomoci trestněprávní represe. Trestní represe ve státě postihovala každého, kdo nesouhlasil s politikou komunistické strany a veřejně projevoval nelibost s jejími kroky.¹⁸

Zákon č. 86/1950 Sb., *trestní zákon* schválilo Národní shromáždění dne 12. 7. 1950. Charakteristickým rysem nového trestního zákona z roku 1950 bylo opuštění původní rakouské právní kultury a inspirování se sovětským právem a třídním přístupem. Z formálního pojetí trestného činu přešla nová úprava na materiální pojetí trestného činu, avšak ve skutečnosti se jednalo o kombinaci materiálních i formálních prvků. Zákon na rozdíl od trestního zákoníku z roku 1852 znal pouze jeden delikt, a to trestný čin.¹⁹

Trestní zákon se dělil na obecnou a zvláštní část. Obecná část upravovala obecné instituty jako trestní odpovědnost od patnácti let, dále upravovala hlavní a vedlejší druh trestu, upravovala polehčující a přitěžující okolnosti nebo ochranná opatření.²⁰

Zvláštní část byla rozdělena do deseti hlav, kdy systematika této části reflektovala zájmy socialistického státu a nejdůležitější chráněné zájmy, kterými byl stát, pracující lid a společnost. Hlavu I. nazvanou *trestné činy proti základům republiky*, následovala hlava II. *trestné činy hospodářské*, dále hlava III. *trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných*, hlava IV. *trestné činy obecně nebezpečné*. Život jednotlivce a jeho postavení byl upozaděn rodinou, která dle tehdejší ideologie byla základem socialistické společnosti. Proto hlava pátá obsahovala trestného činy proti rodině a mládeži a předcházela hlavě šesté upravující trestné činy proti životu a zdraví.²¹

Vydáním trestního zákona z roku 1950 tak nakonec došlo ke kodifikaci trestního práva na území Československé republiky a k odstranění právního dualismu, oč usilovali představitelé Československé republiky již od jejího počátku.

¹⁷ VOJÁČEK, L – SCHELLE, K. – KNOLL, V. *České právní dějiny*. 2. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, s. 505 - 506.

¹⁸ KUKLÍK, J. a spol. *Dějiny československého práva 1945-1989*. Praha: Nakladatelství Auditorium. 2011, s. 76-91.

¹⁹ VLČEK, E. *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*. Brno: Masarykova univerzita. 1993, s. 48-49

²⁰ Zákon č. 86/1950 Sb., Trestní zákon. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer.

²¹ Zákon č. 86/1950 Sb., Trestní zákon. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer.

1.2.1. Trestný čin znásilnění v zákoně č. 86/1950 Sb.

Hlava sedmá, oddíl druhý – trestné činy proti důstojnosti člověka, § 238 zákona č. 86/1950 Sb. trestního zákona upravovala trestný čin znásilnění. Dle § 238 odst. 1 zákona č. 86/1950 se trestného činu znásilnění dopustil ten kdo násilím nebo pohrůzkou bezprostředního násilí donutil ženu k souloži, nebo kdo k takovému účelu zneužil její bezbrannosti. Přísněji bylo trestáno jednání, kterým pachatel způsobil těžkou újmu, smrt, nebo byla-li přítomná jiná přitěžující okolnost.²²

Subjektivní stránkou trestného činu znásilnění byl úmysl. Pokud by pachatel omylem předpokládal, že žena se souloží souhlasí, například proto, že by pro předchozí sexuální aktivity nepovažoval nesouhlas ženy za vážně myšlený, nedostál by naplnění subjektivní stránky trestného činu a jeho jednání by nebylo klasifikováno jako trestný čin znásilnění.

Čin byl dokonán okamžikem spojení pohlavních orgánů muže a ženy a to i v případě nevyvrcholení. V případě nespojení pohlavních orgánů, například z důvodu přerušení násilného činu policistou, kdy byl pachatel donucen ukončit jednání, by bylo jednání kvalifikováno jako pokus trestného činu znásilnění.²³

Předmětem trestného činu znásilnění podle této úpravy mohla být pouze žena, stejně tak jak tomu bylo v předešlé právní úpravě, a to bez ohledu na její věk, pohlavní vyspělost, způsob života nebo na vztah vůči pachateli trestného činu.

Za násilí bylo dle trestního zákona z roku 1950 považováno fyzické násilí nebo násilný čin směřující k překonání odporu. Násilné jednání tak mohlo směřovat jak proti věci, tak i proti tělu osoby.²⁴ Násilí nebo pohrůžka násilí sloužily jako prostředek k donucení ženy k souloži. Avšak o donucení se jednalo pouze v případě, kdy vzhledem k okolnostem případu, zejména s ohledem na poměr sil pachatele a oběti, žena jednala pod pohrůzkou bezprostředního násilí nebo pod násilím. Proto o znásilnění nelze mluvit v případě, kdy žena odpor pouze předstírala.

Využití bezbrannosti ženy naopak předpokládá, že žena neklade pachateli trestného činu odpor. Nejde o to, že by žena nechtěla klást odpor, ale objektivní podmínky jí to nedovolují. Jedná se tak o například o situace, kdy je žena v bezvědomí nebo má takovou tělesnou vadu, která jí nedovoluje se bránit. Pachatel si musí být vědom bezbrannosti oběti, a i přes tuto skutečnost na ní vykoná soulož.²⁵

²² Zákon č. 86/1950, Sb., Trestní zákon, ust. § 238.

²³ ŠIMÁK, Jaroslav; DOLENSKÝ, Adolf a PINDRYČOVÁ, Ljuba. *Trestní zákon: komentář k zákonu ze dne 12. července 1950, č. 86/Sb.* Praha: Orbis, 1953, s. 238.

²⁴ GLOGAR, Rudolf. *Trestní zákon: komentář.* Praha: Orbis, 1958, s. 258-259.

²⁵ ŠIMÁK, Jaroslav; DOLENSKÝ, Adolf a PINDRYČOVÁ, Ljuba. *Trestní zákon: komentář k zákonu ze dne 12. července 1950, č. 86/Sb.* Praha: Orbis, 1953, s. 430.

Dle § 76 odst. 2 zákon č. 86/1950 Sb. trestního zákona byl trestný čin spáchaný násilím i tehdy, když byl čin spáchán na osobě, kterou pachatel uvedl do stavu bezbrannosti lští.²⁶ Za stav bezbrannosti je považován takový stav, ve kterém oběť trestného činu není schopná klást odpor a bránit se jednání pachatele. Příčinou bezbrannosti může být jak aktivní jednání pachatele, tak i stav opilosti, spoutání, duševní nemoc nebo nízký věk, kdy oběť není schopná posoudit důvody, pro které by měla klást odpor pachateli.²⁷ Po subjektivní stránce zákon vyžadoval uvedení do stavu bezbrannosti lští s cílem spáchat trestný čin.²⁸

Dle tehdejší judikatury je skutková podstata trestného činu znásilnění podle § 238 naplněna i v případě, že pachatel násilím nebo pohrůzkou bezprostředního násilí donutí k souloži svoji manželku nebo k souloži využije její bezbrannosti.²⁹ Trestní zákon z roku 1950 tak oproti předešlé právní úpravě poskytoval ochranu i ženě, která byla znásilněna svým vlastním manželem.

Jelikož trestný čin znásilnění bylo možné spáchat pouze souloží, nemohli se tohoto činu dopustit dvě osoby stejného pohlaví. V takovém případě by chyběla podmínka spojení pohlavních orgánů muže a ženy. Osoby stejného pohlaví se tak mohly dopustit trestného činu pohlavního styku s osobou téhož pohlaví dle § 241 trestního zákona. Dle této skutkové podstaty hrozila osobám stejného pohlaví, které se dopustily tohoto činu, trest odnětí svobody až 1 rok nebo až 5 let, v případě, že byl pohlavní styk vykonán s osobou mladší 18 let nebo za úplatu. V případě, že by ke styku dvou osob stejného pohlaví došlo za užití násilí nebo výhrůžky těžké újmy, jednalo by se o trestný čin pohlavního styku s osobou stejného pohlaví dle § 241 trestního zákona v jednočinném souběhu s trestným činem vydírání dle § 233 trestního zákona.³⁰

1.3. Trestní zákon č. 140/1961 Sb.

Nedostatky trestního zákona z roku 1950 byly částečně napraveny novelizacemi z roku 1953 a 1957. Dle původní právní úpravy bylo rozhodování v trestním právu správním o přestupcích svěřeno výlučně do pravomoci národních výborů. V praxi se toto rozhodnutí však neosvědčilo a zákonodárci věděli, že bude nutná změna a úprava zákonného znění. Jedním z velkých problémů byl fakt, že v národních výborech často rozhodovali laici, kteří neznali právo a neznali základní zásady dokazování a další procesní instituty.

²⁶ Zákon č. 86/1950 Sb., Trestní zákon. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer.

²⁷ SCHELLE, K. – TAUCHEN, J. a kol. *Sexuální trestné činy včera a dnes*. Ostrava: KEY Publishing s.r.o. 2014, s. 209-210.

²⁸ GLOGAR, Rudolf. *Trestní zákon: komentář*. Praha: Orbis, 1958, s. 259.

²⁹ GLOGAR, Rudolf. *Trestní zákon: komentář*. Praha: Orbis, 1958, s. 590.

³⁰ Zákon č. 86/1950 Sb., Trestní zákon. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer.

Po přijetí ústavy z roku 1960 představitelé KSČ usilovali o co nejrychlejší změnu zásadních částí československého práva tak, aby co nejlépe reflektovaly nová ideologická východiska ústavy. Představitelé země zvolili cestu rekonstrukce celých právních odvětví.

Návrh nového trestního zákona byl přijat již v roce 1961 díky novelizacím trestního zákona z roku 1953 a 1957. Návrh se zásadně inspiroval předchozí právní úpravou, avšak některé instituty představující ideologii diktatury proletariátu byly nahrazeny těmi, které lépe reflektovaly principy socialistické ústavy z roku 1960. Byla potlačena třídačnost trestního práva a posílen jeho výchovný charakter. Zákonodárci se k takovému kroku mohli uchýlit zejména proto, že trestní represe v 50. letech splnila svůj účel a potrestala ty, kteří bojovali proti státnímu režimu.

Nový trestní zákon byl přijat Národním shromážděním 29. 11. 1962 a byl publikován ve sbírce zákonů pod číslem 140/1961 nabyt účinnosti dne 1. 1. 1962.³¹

1.3.1. Trestný čin znásilnění v trestním zákoně z roku 1961

Trestný čin znásilnění byl upraven v části druhé, hlavě osmé, druhém oddílu v § 241 zákona č. 140/1961 Sb. Trestného činu znásilnění se dopustil ten, kdo násilím nebo pohrůžkou bezprostředního násilí donutil ženu k souloži nebo kdo k takovému činu zneužil její bezbrannosti. Za tento čin hrozil pachateli trest odnětí svobody od 3 do 8 let.

Dle odst. 2 pachateli, který jednáním způsobil těžkou újmu na zdraví nebo takový čin spáchal na ženě mladší 15 let, hrozil trest odnětí svobody na 5 až 12 let. Dle odst. 3 hrozil pachateli trest odnětí svobody na 10 až 15 let v případě, že svým jednáním způsobil smrt³².

Objektem trestného činu znásilnění bylo právo ženy na svobodné rozhodování o jejím pohlavním životě. Předmětem útoku mohla být stále jen žena, a to bez ohledu na její věk, vyspělost, způsob života nebo na poměr mezi pachatelem a obětí. Po subjektivní stránce byl vyžadován úmysl. Dle tehdejší rozhodovací praxe soudů pachatele nezabavovalo odpovědnosti jeho přesvědčení, že žena nacházející se ve stavu bezbrannosti by s jeho jednáním jistě souhlasila.³³ Stejně jako v předešlé právní úpravě byl čin dokonán v okamžiku spojení pohlavních orgánů muže a ženy.

Za donucení bylo považováno takové násilné jednání, kterým pachatel překonal vážně míněný odpor ženy. Pachatel, který vykonal soulož na ženě, která upustila od odporu z důvodu beznadějnosti, se taktéž dopustil trestného činu znásilnění. O trestné jednání by nešlo v případě, že by žena svůj odpor pouze předstírala nebo by po prvotním odporu k souloži svolila.

³¹ KUKLÍK, J. a spol. *Dějiny československého práva 1945-1989*. Praha: Nakladatelství Auditorium. 2011, s. 252.

³² Zákon č. 140/1961 Sb., Trestní zákon. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer

³³ SOLNAŘ, Vladimír. *Československé trestní právo*. 2., přeprac. a dopl. vyd. Praha: Orbis, 1969, s. 211-213.

O znásilnění se dále nejednalo v případě, že pachatel donutil ženu k souloži pouze pohrůžkou násilí nebo pohrůžkou jiné těžké újmy. Takové jednání bylo považováno za trestný čin vydírání dle § 235 zákon č. 140/1961. Pro naplnění skutkové podstaty znásilnění byla proto podmínka bezprostřednosti krucální.³⁴

1.3.2. Novelizace trestního zákona z roku 1961

Dle původní verze zákona mohla být obětí trestného činu znásilnění jen žena. Zákonodárce se rozhodl pro změnu novelou trestního zákona provedené zákonem č. 144/2001 Sb. Skutková podstata znásilnění byla změněna na „*kdo násilím nebo pohrůžkou násilí donutí jiného k souloži nebo k jinému pohlavnímu styku nebo kdo k takovému činu zneužije bezbrannosti jiného*“³⁵. Nejen že se zákonodárce rozhodl trestat pachatele, který se trestného činu znásilnění dopustil na „*jiném*“, tedy na jiné osobě bez ohledu na pohlaví, navíc trestal jednání, které naplňovalo jak znaky soulože, tedy spojení pohlavních orgánů muže a ženy, tak i pohlavního styku.

K další změně znění skutkové podstaty došlo v roce 2006 zákonem č. 320/2006 Sb., kterým se měnil zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů. Novelou zákona byl do posledního odstavce skutkové podstaty přidán výjimečný trest, který bylo možné uložit v případě, že byla jednáním způsobena smrt.³⁶

1.3.3. Cesta k přijetí nového trestního zákoníku

Od 80. let se poměry v Československu začaly rozvolňovat. Hlavním impulzem byly změny v Sovětském svazu, kdy se k moci dostal Michail Gorbačov a zavedl politiku *glasnosti* a *perestrojky*. Politické změny vyvrcholily 17. listopadu 1989 tzv. *sametovou revolucí*, která znamenala definitivní konec komunistické vlády.³⁷

Cílem rekodifikačních snah po pádu komunistického režimu, bylo vyrovnat se s instituty trestního práva, které byly vlastní totalitnímu režimu. Zákonodárci tak měli před sebou úkol zajistit formální kontinuitu právního řádu a současně zajistit obsahovou diskontinuitu s předchozí právní úpravou. Trestní právo bylo nutné deideologizovat, depenalizovat a diferencovat trestní odpovědnost. K tomu sloužily zejména novely přijaté v průběhu let 1990 až 1995. Ty však nebyly

³⁴ SOLNAŘ, Vladimír. *Československé trestní právo*. 2., přeprac. a dopl. vyd. Praha: Orbis, 1969, s. 215.

³⁵ Doslova citováno ze zákona č. 140/1961 Sb., Trestní zákon ve znění účinném od 1.5. 2001. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer

³⁶ Zákon č. 320/2006 Sb.

³⁷ VOJÁČEK, L – SCHELLE, K. – KNOLL, V. *České právní dějiny*. 2. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, s. 523.

dostačující a potřeba rekodifikace tak stále sílí.³⁸ Kontinuita trestního práva měla být zajištěna tam, kde bylo možné navázat na pozitivní hodnotové momenty dosavadních právních úprav a diskontinuita měla být použita tam, kde bylo trestní právo použito pro státní ideologii.

Nová právní úprava trestního práva tak neměla pouze ukončit vládu komunistické ideologie promítnuté do trestního práva, ale měla také reflektovat novou faktickou situaci a potřebu zavedení nových skutkových podstat trestných činů a harmonizovat český právní řád s právním řádem Evropské unie.³⁹

Zákonodárce v důvodové zprávě k novele zákona kritizoval starou úpravu znásilnění jako zaostalou, která nebyla schopna řádně postihovat jednání pachatelů, kteří ukájeli svůj pohlavní pud jiným způsobem než souloží. Novela z roku 2001 tak byla velkým posunem ve vnímání trestného činu znásilnění v české společnosti, které se promítla do práva.

Návrh zákona byl předložen vládou Poslanecké sněmovně 25. 2. 2008 a schválen ještě v roce 2009. Zákon byl následně vyhlášen ve Sbírce zákonů dne 9. 2. 2009 v částce 11 pod číslem 40/2009, kdy nabyl účinnosti dne 1. 1. 2010.⁴⁰

Nový trestní zákoník přinesl formální pojetí trestného činu ve spojení s materiálním korektivem, jenž je příznačné pro většinu demokratických zemí světa. Užití trestního práva se řídí zásadou „*ultima ratio*“, dle které by měla být trestněprávní represe užita jen v případě, kdy nelze jednání posoudit podle jiného právního předpisu a zároveň je jednání společensky škodlivé.⁴¹

³⁸ *Koncepce nové kodifikace trestního práva hmotného České republiky: sborník příspěvků z mezinárodní konference konané dne 17.4. 2000 na Ministerstvu spravedlnosti ČR v Praze.* Brno: Masarykova univerzita, 2000, s. 5.

³⁹ KRATOCHVÍL, Vladimír a ŠTURMA, Pavel. *Trestní právo hmotné: obecná část.* 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012, s. 160-161.

⁴⁰ POSLANECKÁ SNĚMOVNA. *Sbírka zákonů a mez. smluv. Předpis 40/2009 Sb.* Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?r=2009&cz=40>

⁴¹ ŠÁMAL, P. *Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR schválila návrh nového trestního zákoníku.* Právní zpravodaj, 2008, č. 12, s. 1 a násl.

2. Trestný čin znásilnění dle zákona č. 40/2009 Sb.

2.1. Trestný čin znásilnění obecně

Trestný čin znásilnění je upraven v části druhé, hlavě III., § 185 zákona č. 40/2009 Sb. trestního zákoníku (dále jen „**trestní zákoník**“ nebo „**TZ**“). Trestný čin znásilnění je nejzávažnější formou útoku na lidskou důstojnost v oblasti sexuální, který míří proti právu osoby svobodně rozhodovat o svém sexuálním životě.⁴²

Základní skutková podstata trestného činu znásilnění zní: „*Kdo jiného násilím nebo pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné těžké újmy donutí k pohlavnímu styku, nebo kdo k takovému činu zneužije jeho bezbrannosti, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až pět let.*“

Odst. 2 § 185 trestního zákoníku stanoví, že „*Odnětím svobody na dvě léta až deset let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1*

- a) *souloží nebo jiným pohlavním stykem provedeným způsobem srovnatelným se souloží,*
- b) *na dítěti, nebo*
- c) *se zbraní.*

Dle odst. 3. § 185 trestního zákoníku „*Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán,*

- a) *spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 na dítěti mladším patnáct let,*
- b) *spáchá-li takový čin na osobě ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody, ochranného léčení, zabezpečovací detence, ochranné nebo ústavní výchovy anebo v jiném místě, kde je omezována osobní svoboda, nebo*
- c) *způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví.*

Ustanovení § 185 odst. 4 trestního zákoníku pak stanoví, že „*Odnětím svobody na deset až osmnáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odst. 1 smrt.*“⁴³

2.2. Objekt, objektivní stránka, subjektivní stránka a subjekt

Objektem ochrany trestného činu znásilnění je právo člověka, tedy muže i ženy, svobodně a dobrovolně rozhodovat o svém pohlavním životě. Předmětem útoku tak může být jakákoli osoba, muž, žena ale i oboupohlavní osoba. Pro posouzení trestnosti není věk oběti podstatný, nicméně na věk oběti se hledí v jednotlivých skutkových podstatách trestného činu znásilnění, kdy například znásilnění osoby mladší 15 let, je přísněji trestáno než jednání uvedené v odst. 1. Stejně

⁴² JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 8. aktualizované vydání. Student (Leges). Praha: Leges, 2022. s. 624.

⁴³ Doslova citováno ze zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ust. § 185 znásilnění. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer.

jako tomu bylo v právní úpravě z roku 1950 nezáleží na způsobu života znásilňované osoby, stejně tak nezáleží na vztahu pachatele s obětí. Proto se znásilnění může dopustit i jeden manžel na druhém. Avšak v případě znásilnění manžela manželem je k zahájení trestního stíhání nutný souhlas poškozeného manžela.⁴⁴

Objektivní stránka trestného činu znásilnění je charakterizována dvěma typy jednání. Prvním typem jednání je *donucení*. K donucení oběti k pohlavnímu styku může dojít třemi způsoby, a to násilím, pohrůzkou násilí, nebo pohrůzkou jiné těžké újmy. Druhým typem jednání je *zneužití bezbrannosti* k vykonání pohlavního styku.⁴⁵ V obou případech jednání je trestný čin znásilnění dokonán v okamžiku uskutečnění pohlavního styku.

Pachatelem trestného činu znásilnění může být jakákoli trestně odpovědná fyzická osoba a podle zákona č. 418/2011 Sb. o trestní odpovědnosti právnických osob se trestného činu znásilnění může dopustit i právnická osoba.⁴⁶

K naplnění subjektivní stránky trestného činu znásilnění je vyžadován úmysl, ať už přímý nebo nepřímý. V přímém úmyslu bude jednat pachatel, který registruje vážně míněný odpor oběti, ale i přes takto kladený odpor chce vykonat pohlavní styk s touto osobou. Pro posouzení úmyslu pachatele se hledí zejména na postoj oběti a její odpor k jednání pachatele. Málo častý, ale přeci jen možný, je nepřímý úmysl, kdy například pachatel musel vědět, že je oběť ve stavu bezbrannosti, s čímž musel být minimálně srozuměn.⁴⁷

Pokud by pachatel z některých důvodů nevěděl, že druhá osoba s pohlavním stykem nesouhlasí, jednalo by se v tomto případě o skutkový omyl negativní, který vylučuje úmyslné jednání pachatele.⁴⁸

2.3. Trestný čin znásilnění dle ust. § 185 odst. 1 trestního zákoníku

Trestného činu znásilnění podle § 185 odst. 1 TZ se dopustí ten, kdo jiného násilím, pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné těžké újmy donutí k pohlavnímu styku, nebo kdo k takovému činu zneužije jeho bezbrannosti. V této části práce rozeberu jednotlivé varianty uvedené v základní skutkové podstatě a jejich základní charakteristiky.

Pohlavním stykem, uvedeným v základní skutkové podstatě, se rozumí jakýkoli způsob, kterým je uspokojován pohlavní pud na těle jiné osoby, bez ohledu na pohlaví. Pohlavní styk tak

⁴⁴ ŠČERBA, Filip. *Trestní zákoník: komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2020. s. 1515.

⁴⁵ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ust. § 185 znásilnění. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer

⁴⁶ Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ust. § 7. In [Systém ASPI]

⁴⁷ ŠÁMAL, Pavel; NOVOTNÝ, Oto; GŘIVNA, Tomáš; HERCZEG, Jiří; VANDUCHOVÁ, Marie et al. *Trestní právo hmotné*. Praha: Wolters Kluwer, 2022 – 2022, s. 709.

⁴⁸ ŠČERBA, Filip. *Trestní zákoník: komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2020. s. 1521.

v sobě zahrnuje jednání jako soulož a jiné pohlavní styky srovnatelné se souloží (orální pohlavní styk, anální pohlavní styk, líbání přirození, intenzivnější osahávání intimních míst na těle přes šaty). Ač jednání podle definice směřuje k uspokojení pohlavního pudu, nemusí k němu přímo dojít a pachatel tak nemusí dojít k sexuálnímu vyvrcholení.⁴⁹

Jelikož se musí jednat o způsob, kterým dochází k uspokojení pohlavního pudu, nelze za pohlavní styk považovat aktivity jako je hlazení po břiše nebo sezení nahé oběti na nohou pachatele, pokud se jedná o jednání, které nesouvisí s ukájením sexuálního pudu.⁵⁰

Za násilí nebo pohrůžku násilí je ustálenou soudní judikaturou považováno užití fyzické síly pachatelem k překonání, oslabení nebo zamezení vážně míněného a projeveného nesouhlasu s pohlavním stykem nebo odporu znásilňované osoby. Dle rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 11 Tdo 294/2012 není nutné, aby oběť kladla zřejmý fyzický odpor, ale je dostačující, pokud pachateli musela být zjevná nevole oběti s pachatelovým jednáním.⁵¹

Dle usnesení NS ze dne 11. 4. 2012, sp. zn. 3 Tdo 182/2012 se může jednat i o fyzickou sílu nízké intenzity se strany pachatele. V takových případech je však důležité pečlivě považovat, zda bylo násilí relativně nízké intenzity užito k překonání vážně míněného odporu poškozené osoby, nebo se jednalo o použití fyzické síly, které však skutečně neomezilo svobodnou volbu jiné osoby v sexuální oblasti.⁵² Za násilí je považováno i chycení rukou, které je svojí intenzitou způsobilé umožnit pachatelovi vykonat na oběti trestného činu soulož.⁵³

Dle rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 8 Tdo 699/2021 ze dne 4. 8. 2021 může být vážně míněný nesouhlas s pohlavním stykem projeven i chováním, zejména pak polohou poškozené osoby. V posuzovaném případě oběť nebyla přes psychický blok schopna vydat jedinou hlásku, ale svým chováním dávala pachateli činu jasně najevo, že si nepřeje, aby k aktu došlo. Navíc, pachatel musel překonat vážně míněný a kladený odpor, kdy byla oběť schoulená do klubíčka s koleny u brady, a pachatel tak musel užít fyzickou sílu k překonání tohoto odporu. Kdyby neužil fyzické síly, nebylo by možné provést pohlavní styk, neboť poloha oběti to neumožňovala.⁵⁴

Za pohrůžku násilí je považována taková pohrůžka, ze které je zřejmé, že pokud se znásilňovaná osoba nepodvolí úmyslu pachatele, bude násilí vykonáno ihned, nebo někdy v budoucnu. Pohrůžka pak může být vyjádřena jak osobně a slovně, tak také prostřednictvím

⁴⁹ DRAŠTÍK, Antonín; FREMR, Robert; DURDÍK, Tomáš; RŮŽIČKA, Miroslav a SOTOLÁŘ, Alexander. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 1011.

⁵⁰ Usnesení NS ze dne 23.02.2011 sp. zn. 7 Tdo 191/2011. In [Systém ASPI].

⁵¹ Usnesení NS ze dne 26.03.2014 sp. zn. 11 Tdo 294/2014. In [Systém ASPI].

⁵² Usnesení NS ze dne 11.04.2012, sp. zn. 3 Tdo 182/2012. In [Systém ASPI].

⁵³ Usnesení NS ze dne 9.9.2020 sp. zn. 8 Tdo 903/2020. In [Systém ASPI].

⁵⁴ Usnesení NS ze dne 04.08.2021 sp. zn. 8 Tdo 699/2021. In [Systém ASPI].

telefonu, e-mailu, dopisu nebo zveřejněním příspěvku na sociální síti. Ve všech případech však musí být pohrůžka natolik zřejmá, že poškozenou osobu donutí jednat podle vůle pachatele.⁵⁵

Aby byla naplněna podmínka *užití pohrůžky násilí*, musí se jednat o takovou pohrůžku, z níž je patrné, že v případě neuposlechnutí, bude na oběti vykonáno násilí. Pohrůžka násilí však nemusí směřovat přímo proti oběti trestného činu znásilnění, ale může směřovat proti příbuzným, zvířatům i majetku.⁵⁶ Současná právní úprava se odlišila od přechozí právní úpravy také v tom, že ze základní skutkové podstaty vypustila požadavek bezprostřednosti pohrůžky násilí, a navíc zákonodárce přidal pohrůžku jiné těžké újmy.⁵⁷

Za pohrůžku jiné těžké újmy je považována újma na cti a dobré pověsti, dále může pohrůžka směřovat proti majetku oběti, k rozvratu jejího manželství a rodinného života, nebo vést k degradaci postavení oběti v zaměstnání.

Dále dle rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 8 Tdo 1028/2017 ze dne 20. 9. 2017 může jiná těžká újma spočívat ve ztrátě určitého práva. V posuzovaném případě hrozil pachatel činu nezletilému, že ho i s jeho rodinou vyhodí z rodinného bytu, pokud se poškozený nepodvolí sexuálním praktikám, které pachatel činu požadoval. Poškozený tak i s ohledem na svůj věk musel pohrůžku ztráty místa k bydlení považovat za pohrůžku těžké újmy ze strany pachatele. Takovým protiprávním jednáním naplnil pachatel skutkovou podstatu trestného činu znásilnění dle § 185 odst. 1 trestního zákoníku.⁵⁸

O donucení se může jednat jak v případě, kdy pachatel překonal vážně míněný odpor, nebo v případě, kdy znásilňovaná osoba přestala, nebo od počátku nekladla vážně míněný odpor vzhledem k jeho beznadějnosti. Oběť například mohla kvůli vyčerpání a přes dlouhotrvající fyzické násilí pachatele polevit v odporu, a tím byla donucena k pohlavnímu styku. Dle komentářové literatury je donucení jednáním, kterým pachatel realizuje svůj zamýšlený cíl a oběť se podřídí vůli pachatele i přes vlastní odpor.⁵⁹

U donucení je podstatné, aby byl překonán nesouhlas poškozené osoby. Dle komentářové literatury je nesouhlas předpokladem pro ochranu žen před sexuálním násilím. Soulož bez souhlasu je pak trestným činem znásilnění. Souhlas musí být dán dobrovolně, bez předchozího nátlaku druhé osoby. S ohledem na traumatizující povahu trestného činu znásilnění není

⁵⁵ ŠČERBA, Filip. *Trestní zákoník: komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2020, s. 1518.

⁵⁶ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 3. vydání. Praha: C.H.Beck, 2023, s. 2330.

⁵⁷ FENYK, Jaroslav; HÁJEK, Roman; STŘÍŽ, Igor a POLÁK, Přemysl. *Trestní zákoník a trestní řád: průvodce trestněprávními předpisy a judikaturou. Díl I, Trestní zákoník*. Praha: Linde, 2010, s. 707.

⁵⁸ Usnesení NS ze dne 20.09.2017, sp. zn. 8 Tdo 1028/2017. In [Systém ASPI]

⁵⁹ DRAŠTÍK, Antonín; FREMR, Robert; DURDÍK, Tomáš; RŮŽIČKA, Miroslav a SOTOLÁŘ, Alexander. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 1011.

vyžadován verbální nesouhlas, ale je vyžadováno takové jednání, ze kterého bude pachateli zřejmý odmítavý postoj znásilňované osoby.⁶⁰

Dle rozhodovací praxe soudů je právně možná i situace, kdy jedna osoba donutí druhou osobu mít pohlavní styk se třetí osobou. V takovém případě by se osoby dopustily trestného činu znásilnění dle § 185 odst. 1 trestního zákoníku ve spolupachatelství.⁶¹

Bezbrannost je takový stav, ve kterém není oběť schopná projevit svoji vůli a nesouhlas s jednáním pachatele, nebo klást proti takovému jednání odpor. Za stav bezbrannosti je považována například situace, kdy je oběť zcela odevzdaná pachateli a není schopna nijak reagovat. Tento stav mohou způsobit například drogy, velmi vysoká horečka, umělý nebo velmi hluboký spánek. V těchto případech hovoří doktrína o tzv. *absolutní bezbrannosti*, ve které si oběť neuvědomuje situaci, a proto nemůže vhodně reagovat.

Dalším případem bezbrannosti jsou případy, kdy oběť vnímá okolní svět, ale vzhledem ke stavu svého duševního vývoje není schopná vyhodnotit situaci a reagovat. Tento typ bezbrannosti je typický u osob trpících duševní chorobou, osob zaostalých, nebo dementních. V těchto případech se jedná o tzv. *psychickou bezbrannost*.⁶²

O zneužití bezbrannosti jde i v případech, kdy se oběť nachází ve stavu bezbrannosti bez přičinění pachatele a není schopna projevit svoji vůli a klást případný odpor. Dle rozhodovací praxe soudů se jedná například o situace, kdy je oběť v bezvědomí v důsledku mdloby, požití alkoholických nápojů, nachází se v hlubokém spánku, nebo v důsledku duševní nemoci oběť nechápe smysl pachatelova jednání a není schopna správně vyhodnotit situaci a klást odpor.⁶³

Dle rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 7 Tdo 833/2021 ze dne 31. 8. 2021 je pro posouzení naplnění pojmu bezbrannosti irelevantní neexistence duševní poruchy poškozené a existence jejího vztahu k pachateli, pokud byl stav bezbrannosti způsoben velmi útlým věkem (dle judikatury věk pět až šest let) a pokud oběť nebyla pro svůj věk schopná pochopit jednání pachatele a adekvátně projevit svoji vůli a klást odpor.⁶⁴ V tomto rozhodnutí byla stanovena hranice věku dítěte, které lze vzhledem okolnostem považovat za bezbranné. Avšak v každém jednotlivém případě je nutné brát ohledy na jeho individualitu a okolnosti.

⁶⁰ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 3. vydání. Praha: C.H.Beck, 2023, s. 2332.

⁶¹ Tamtéž.

⁶² ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 3. vydání. Praha: C.H.Beck, 2023, s. 2332-2333.

⁶³ Rozhodnutí NS ze dne 23.01.2008 sp. zn. 8 Tdo 1373/2007. In [Systém ASPI].

⁶⁴ Rozhodnutí NS ze dne 31.08.2021, sp. zn. 7 Tdo 833/2021. In [Systém ASPI].

Naopak, o stav bezbrannosti se nejedná, pokud je poškozená osoba, která je sice nezletilá, natolik fyzicky i psychicky vyspělá, že je schopna pochopit jednání pachatele a projevit vážně míněný nesouhlas a odpor.⁶⁵

Vedle absolutní a psychické bezbrannosti zná doktrína ještě třetí typ bezbrannosti, a tou je *fyzická*. Poškozená osoba ve stavu bezbrannosti může být schopná vnímat a chápat jednání pachatele, byla by také schopna klást odpor a nesouhlasit, ale nachází se v takovém stavu, který jí neumožňuje klást odpor. Jedná se tak například o situaci, kdy je poškozená osoba spoutaná, nebo vzhledem k její tělesné vadě není schopná klást odpor.⁶⁶

Dle rozhodnutí NS ze dne 24. 8. 2011, sp. zn. 3 Tdo 929/2011 se ve stavu bezbrannosti může ocitnout i pacient, na kterém lékař provádí takový zákrok, který zásadně omezuje možnost posoudit jednání lékaře a také na něj reagovat. Například pokud je žena na gynekologickém vyšetření a není schopná posoudit jednání lékaře, který místo obvyklého způsobu vyšetření vykoná na pacientce pohlavní styk. O bezbrannost se jedná i pokud pachatel využije okamžik, kdy poškozená osoba nemůže svoji vůli projevit, ačkoliv by ji uplatnila, kdyby se nenacházela v takovém stavu, ve kterém se nachází.

V posuzovaném případě se poškozená osoba ocitla ve stavu bezbrannosti, když byla na gynekologické prohlídce. Pachatelem trestného činu byl její gynekolog, který využil situace a svého postavení a dopustil se na pacientce trestného jednání. Poškozená žena byla vyzvána pachatelem, aby zaklonila hlavu. Žena ze svojí pozice poslechla autoritu a hlavu doopravdy zaklonila. V této pozici neměla šanci vidět, co pachatel prováděl místo standardní gynekologické prohlídky.

Skutečnost, že se jednání dopustil lékař, byla dle uvážení NS podstatná. Žena přišla k lékaři, jako k odborníkovi, který měl znalosti, které poškozená žena neměla, a proto mu jako autoritě v oboru důvěřovala. Pachatel pak využil svého postavení a přesvědčil ženu, aby zaujala takovou polohu, která měla být nejvhodnější k vyšetření. Žena ho vzhledem k jeho vzdělání a postavení poslechla. Avšak pozice, ve kterém bylo prováděno vyšetření neumožňovalo poškozené projevit nesouhlas s pohlavním stykem, vzhledem k její snížené obranyschopnosti.⁶⁷ Ve výše popsaném případě pak stav bezbrannosti byl velmi specifický pro svůj průběh a důvod bezbrannosti poškozené.

Vrchní soud v rozhodnutí ze dne 11. 4. 2013, sp. zn. 2 To 12/2013 uvedl, jak se liší stav závislosti a bezbrannosti. Dle jeho názoru je závislost stav, ve kterém se oběť nemůže zcela volně

⁶⁵ Usnesení NS ze dne 12.12.2019, sp. zn. 15 Tdo 1154/2019. In [Systém ASPI].

⁶⁶ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 3. vydání. Praha: C.H.Beck, 2023, s. 2333.

⁶⁷ Rozhodnutí NS ze dne 24.08.2011 sp. zn. 3 Tdo 929/2011. In [Systém ASPI].

a svobodně rozhodovat, neboť je nějakým způsobem odkázána na pachatele, ale není vůči němu bezbranná a má prostor pro svobodně rozhodování. V posuzovaném případě byla závislost oběti na pachateli způsobena tím, že oběť pachateli uvěřila, že má nemoc, kterou dokáže vyléčit pouze pachatel pohlavním stykem. Soud první instance případ posoudil jako znásilnění, zatímco Vrchní soud klasifikaci změnil na sexuální nátlak.⁶⁸

2.4. Trestný čin znásilnění dle ust. § 185 odst. 2 trestního zákoníku

Dle § 185 odst. 2 písm. a) trestního zákoníku se trestného činu znásilnění dopustí ten, kdo jednání uvedeném v § 185 odst. 1 TZ spáchá souloží nebo jiným pohlavním stykem provedeným způsobem srovnatelným se souloží.⁶⁹

Souloží se rozumí spojení pohlavních orgánů muže a ženy, tedy okamžik, kdy mužský pohlavní orgán vnikne do pohlavního orgánu ženy. K naplnění znaků soulože postačí, pokud dojde i k jen k částečnému zasunutí, bez ohledu na to, zda dojde k uspokojení pachatele nebo oběti. Porušení panenské blány taktéž není podstatné pro posouzení, zda byl čin dokonán či nikoliv.⁷⁰ Dle rozhodnutí NS Slovenské socialistické republiky ze dne 1. 2. 1983, sp. zn. 3 To 3/83, je pouhý dotyk nebo otření pohlavních orgánů klasifikováno jako pokus trestného činu znásilnění.⁷¹

Znásilnění ve formě soulože je nezávažnější formou pohlavního styku, neboť soulož je nejintimnějším způsobem sexuálního uspokojování, o kterém by měl každý člověk rozhodovat svobodně a sám, bez předchozího nátlaku druhé osoby.

Jiný pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží je takový styk, který je svým provedením srovnatelný se souloží. O pohlavní styk provedený srovnatelným způsobem se souloží půjde v případě, kdy do pohlavního orgánu ženy pronikne pachatel jiným způsobem, například za použití jazyka, prstů nebo jiného předmětu. O pohlavním styku srovnatelným se souloží lze hovořit i v případě, kdy je mužský pohlavní orgán zasouván jinam než do pohlavního orgánu ženy, například do pusy nebo análního otvoru.⁷²

Tak například, pokud je k naplnění znaků soulože vyžadováno spojení pohlavních orgánů muže a ženy, pak nahrazení pohlavního orgánu mechanickým nástrojem a zasunutí ho do pohlavního orgánu ženy, lze klasifikovat jako jiný pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží.

⁶⁸ Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 11. 4. 2013, sp. zn. 2 To 12/2023. In [Systém ASPI].

⁶⁹ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ust. § 185 znásilnění.

⁷⁰ ŠČERBA, Filip. *Trestní zákoník: komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2020, s. 1522.

⁷¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Slovenské socialistické republiky ze dne 1.2.1983, sp. zn. 3 To 3/83. In [Systém ASPI].

⁷² Tamtéž, s. 1522-1526.

Dle rozhodnutí NS ze dne 13. 5. 2009, sp. zn. 3 Tdo 535/2009 je za pohlavní styk srovnatelný se souloží považován orální sex provedený pachatelem na oběti trestného činu, pokud takové jednání směřovalo k vlastnímu sexuálnímu ukojení. V posuzovaném případě si pachatel zavedl pohlavní úd poškozeného do úst za účelem vlastního pudového uspokojení. Proto dle Nejvyššího soudu není pro kvalifikaci trestného činu znásilnění podstatné, aby pachatel donutil poškozenou osobu k uspokojení pachatele tím, že jí vnutí svůj pohlavní orgán do úst, ale o znásilnění půjde i v takovém případě, kdy pachatel bude tím, kdo si pohlavní orgán oběti vloží do úst nebo na jiné místo za účelem vlastního uspokojení.⁷³

Současně dle rozhodnutí NS ze dne 13. 5. 2009, sp. zn. 3 Tdo 535/2009 zákon nerozlišuje mezi aktivní a pasivní sexuální rolí. V tomto rozhodnutí Nejvyšší soud judikoval, že se trestného činu znásilnění může dopustit i žena na muži, který setrvává v pasivní pozici a na kterém žena provádí soulož. V posuzovaném případě žena překonala odpor poškozeného muže a sama si vložila jeho úd do své pochvy. Činila tak za účelem vlastního pudového uspokojení, a proto i takové jednání naplňovalo znaky trestného činu znásilnění.⁷⁴

Za pohlavní styk srovnatelný se souloží tak dle komentářové literatury a rozhodovací praxe soudů půjde zejména v případech orálního sexu, análního sexu, zasouvání jiných předmětů do způsobilých míst, jako jsou ústa, pohlavní ústrojí ženy, nebo anální otvor. Dle judikatury lze za pohlavní styk srovnatelný se souloží považovat i tzv. *manuální masturbaci*, pokud s ní pachatel sleduje vlastní uspokojení.⁷⁵

Dle § 185 odst. 2 písm. b) trestního zákoníku se posoudí ty případy, kdy se pachatel dopustí jednání na dítěti mladším osmnácti let, dle výkladového ustanovení § 126 TZ. Dítětem dle zákonné dikce není osoba v den jejích osmnáctých narozenin.⁷⁶ Dítětem je i taková osoba, která nabyla plnou svéprávnost dle občanského práva. Spáchání trestného činu dle odst. 2 písm. b) je okolností, která podmiňuje užití vyšší trestní sazby dle § 17 písm. b), a proto nutné, aby pachatel znal pravý věk poškozené osoby. Postačí, pokud si takové skutečnosti mohl a měl být vědom, vzhledem ke vzhledu a vystupování oběti, nebo dle školy na kterou poškozená osoba docházela.⁷⁷

Dle § 185 odst. 2 písm. c) trestního zákoníku budou posouzeny případy, kdy pachatel použije k jednání popsaném v § 185 odst. 1 TZ zbraň. Zbraní se dle § 118 TZ rozumí jak zbraň v technickém slova smyslu, jako je například střelná zbraň, nůž nebo výbušniny, tak i jakýkoli předmět způsobilý způsobit zranění. Za zbraň je považována i pouhá replika skutečné zbraně, která

⁷³ Rozhodnutí NS ze dne 13.05.2009 sp. zn. 3 Tdo 535/2009. In [Systém ASPI].

⁷⁴ Rozhodnutí NS ze dne 13.05.2009, sp. zn. 3 Tdo 535/2009. In [Systém ASPI].

⁷⁵ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 3. vydání. Praha: C.H.Beck, 2023, s. 2336.

⁷⁶ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ust. § 185 znásilnění. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer

⁷⁷ ŠČERBA, Filip. *Trestní zákoník: komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2020, s. 1524.

jak svojí podobou, tak i způsobem použití byla způsobilá vyvolat v poškozené osobě obavu skutečné hrozby. Za spáchání trestného činu se zbraní však nelze považovat ty případy, kdy pachatel užije zbraň vůči věci, neboť jednání se zbraní musí působit vůči osobě.⁷⁸

Užitím zbraně se rozumí jak její účelné užití k fyzickému násilí, například postřelení oběti, tak i její užití jako psychologický nástroj k působení na poškozenou osobu, kdy je cílem pachatele přimět poškozenou osobu jednat tak, jak si přeje.⁷⁹

2.5. Trestný čin znásilnění dle ust. § 185 odst. 3 trestního zákoníku

Trestného činu znásilnění dle § 185 odst. 3 písm. a) trestního zákoníku se dopustí ten, kdo spáchá čin uvedený v § 185 odst. 1 TZ na dítěti mladším patnácti let. Poslední den, kdy lze někoho považovat za osobu mladší 15 let je den před jejími patnáctými narozeninami, a to v souladu s § 139 TZ.⁸⁰

Skutečnost, že se pachatel dopustil trestného činu znásilnění na dítěti mladším 15 let je okolností, která odůvodňuje použití vyšší trestní sazby. Není proto nutné, aby pachatel znal věk poškozené osoby, postačí, pokud jej pachatel vzhledem k okolnostem vědět mohl a měl. Vzhledem ke skutečnosti, že spáchání trestného činu dle § 185 odst. 3 písm. a) TZ je okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby, nelze ji znovu hodnotit jako obecně přitěžující okolnost dle § 39 odst. 4 trestního zákoníku.⁸¹ Avšak dle rozhodnutí Nejvyššího soudu Slovenské socialistické republiky, sp. zn. 1 To 169/71 ze dne 27. 1. 1972 je při výměře trestu v rámci vyšší trestní sazby možné přihlídnout na intenzitu, s jakou byla v daném případě naplněna podmínka použití vyšší trestní sazby.⁸²

Jednání uvedené v § 185 odst. 3. písm. b) TZ se dopustí ten pachatel, který spáchá čin uvedený v § 185 odst. 1 TZ na osobě s omezenou osobní svobodou. Toto ustanovení poskytuje ochranu osobám, které jsou ve výkonu trestu odnětí svobody, v ochranném léčení, zabezpečovací detenci, ochranné nebo ústavní výchově nebo v případě, že byly umístěny do vazby nebo na jiné místo.⁸³ Zvýšená ochrana je těmto osobám poskytnuta zejména proto, že nejsou svobodné v rozhodování o svých svobodách a životě, neboť se nacházejí v prostředí, které to svojí povahou nedovoluje.

⁷⁸ ŠČERBA, Filip. *Trestní zákoník: komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2020, s. 1140.

⁷⁹ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník ...: komentář*. 3. vydání. Praha: C.H.Beck, 2023, s. 2337.

⁸⁰ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ust. § 139.

⁸¹ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 3. vydání. Praha: C.H.Beck, 2023, s. 2338.

⁸² Rozhodnutí Nejvyššího soudu Slovenské socialistické republiky ze dne 27.1.1972 sp. zn. 1 To 169/71. In [beck-online].

⁸³ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ust. § 185.

Vzhledem k prostředí, ve kterém se chráněné osoby nacházejí, je pro tuto situaci příznačný vztah nadřízenosti a podřízenosti, kdy chráněné osoby umístěné do tohoto prostředí jsou povinny respektovat nařízení autorit s pohrůzkou újmy. Jejich pobyt v takovém prostředí je podmíněn dodržováním pravidel stanovenými autoritami, které se nesmí porušit. Navíc, autority, které by se takového jednání mohly dopustit, jsou těmi, které by měly zajišťovat bezpečnost osob umístěných do těchto míst.⁸⁴ Místa, ve kterých se nacházejí osoby s omezenou osobní svobodou nemusí vždy poškozeným osobám poskytovat dostačnou ochranu a oporu při ohlašování spáchaného trestného činu znásilnění.

Dle § 185 odst. 3 písm. c) trestního zákoníku je přísněji trestáno jednání uvedeného v § 185 odst. 1 TZ, kterým pachatel způsobil těžkou újmu na zdraví. Aby byla způsobena těžká újma na zdraví dle § 122 TZ, musí být naplněny souběžně dvě podmínky, a to (1) jedná se o vážnou poruchu zdraví nebo vážné onemocnění a (2) způsobená újma bude odpovídat taxativně uvedeným typům v § 122 odst. 2 písm. a) až i) TZ.⁸⁵

Těžká újma na zdraví může spočívat jak ve způsobení fyzické, tak i psychické újmy, pokud dosáhne takové intenzity a povahy vyjádřené v § 122 odst. 2 TZ. Podmínkou naplnění skutkové podstaty v § 185 odst. 3 písm. c) TZ, je způsobení těžké újmy jednáním uvedeném v odst. 1. Pro naplnění subjektivní stránky činu postačí, pokud pachatel mohl a měl vědět, že může svým jednáním způsobit těžkou újmu na zdraví. Postačí tak zavinění z nevědomé nedbalosti.⁸⁶

Příkladem nedbalostního jednání bude situace, kdy si pachatel v noci vyhlídl oběť a ve snaze se jí zmocnit a vykonat na ní soulož se na ni vrhl. Avšak kvůli špatné viditelnosti nepoznal, že je jeho obětí žena ve starším věku a drobné postavy, na které útok zanechal vážné zranění.

Trestný čin znásilnění dle této skutkové podstaty je ve vztahu speciality k trestnému činu těžkému ublížení na zdraví dle § 145 TZ a těžkému ublížení na zdraví z nedbalosti dle § 147 TZ.⁸⁷

2.6. Trestný čin znásilnění dle ust. § 185 odst. 4 a odst. 5 trestního zákoníku

Dle § 185 odst. 4 TZ je postihováno takové jednání, kterým byla způsobena smrt. Dle tohoto ustanovení však může být posuzováno jen takové jednání, kterým byla smrt způsobena z nedbalosti. Pokud by pachatel usmrtil svoji oběť úmyslně, bylo by takové jednání klasifikováno jako znásilnění dle § 185 TZ v souběhu s trestným činem vraždy dle § 140 TZ.

⁸⁴ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 3. vydání. Praha: C.H.Beck, 2023, s. 2338.

⁸⁵ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ust. § 185 znásilnění. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer

⁸⁶ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 3. vydání. Praha: C.H.Beck, 2023, s. 2339.

⁸⁷ ŠČERBA, Filip. *Trestní zákoník: komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2020, s. 1525.

Smrt je způsobená z nedbalosti například v situaci, kdy bylo jednání pachatele pro poškozenou takový šokem, že jí způsobilo infarkt a ona následkem zemřela.

Vzhledem ke skutečnosti, že trestný čin znásilnění je zvláště závažným zločinem v § 185 odst. 2, 3, 4 TZ, bude v těchto případech trestná i příprava činu. Dle rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 7 Tdo 708/2014 je přípravou ke zvláště závažnému zločinu znásilnění dle § 20 odst. 1 TZ a § 185 odst. 1, odst. 2 písm. a), odst. 3 písm. a) TZ i jednání pachatele, který skrz online síť vyhledával děti mladší 15 let s cílem soulože nebo jiného obdobného pohlavního styku srovnatelného se souloží.⁸⁸

⁸⁸ Usnesení NS ze dne 16.07.2014 sp. zn. 7 Tdo 708/2014. In [Systém ASPI].

3. Komparace právní úpravy trestného činu znásilnění ve vybraných evropských státech se zaměřením na Slovenskou republiku, Německou spolkovou republiku, Švédské království a Velkou Británii.

Debata ohledně nutnosti redefinice trestného činu znásilnění by se neobešla bez komparace právní úpravy s dalšími státy. Prvním státem, který jsem si vybrala je Slovenská republika, a to z důvodu blízkosti jak právní, tak i historické. Při porovnávání se slovenskou úpravou bude zajímavé sledovat, jak oba státy, ačkoli vycházely ze stejného základu, zvolily jinou právní úpravu a staví se k trestání trestného činu znásilnění odlišně.

K redefinici znásilnění založeném na nekonsensuálním pohlavním styku v posledních letech přistoupila celá řada evropských států, a to právě na základě Istanbulské úmluvy. Toto pojetí funguje ve dvou variantách, a to na nedostatku souhlasu, kdy *ano znamená ano* a na projevu nesouhlasu, kdy *ne znamená ne*. Právě koncept *ne znamená ne* zvolilo Německo, které je se svojí právní kulturou inspirací pro Českou republiku a dále Švédsko a Velká Británie, kterým se v této práci věnuji.

3.1. Trestný čin znásilnění ve slovenském trestném zákonu

Trestný čin znásilnění je ve slovenském právním řádu upraven v zákoně č. 300/2006 Z. z. trestný zákon (dále jen „**trestný zákon**“) v § 199 trestného zákona tak, že se trestného činu znásilnění dopustí ten, kdo násilím, nebo hrozbou bezprostředního násilí donutí ženu k souloži, nebo kdo k takovému činu zneužije její bezbrannosti. Za takové jednání hrozí pachateli pět až deset let vězení.

Přísněji trestáno je pak znásilnění ženy, které je provedeno závažnějším způsobem, na chráněné osobě, z osobního motivu, na ženě ve výkonu vazby nebo ve výkonu trestu odnětí svobody, společným jednáním více osob, dále pokud jednáním pachatele byla oběti způsobena těžká újma na zdraví, bylo bezprostředně ohroženo dítě, nebo jí byla způsobena smrt.⁸⁹

Objektem ochrany je právo na svobodné rozhodování ohledně svého pohlavního života. Narozdíl od české úpravy, může být dle té slovenské, předmětem útoku pouze žena, a to bez ohledu na její psychický nebo fyzický vývoj. Dle rozhodovací praxe nemůže být předmětem útoku osoba, která má obě pohlaví a jedná se tedy o hermafrodita. V případě muže nebo hermafrodita by se jednání dalo klasifikovat jako trestný čin vydírání se sexuálním motivem dle § 189 trestného zákona nebo sexuálního násilí podle § 200 trestného zákona.

⁸⁹ Zákon č. 300/2005 Z. z. trestný zákon

Minulost znásilňované osoby není podstatná, a proto může být poškozenou osobou i taková osoba, která měla před trestným činem dobrovolný sexuální styk s pachatelem.⁹⁰

3.1.1. Trestný čin znásilnění podle ust. § 199 odst. 1 trestného zákona

Souloží se dle slovenské úpravy rozumí spojení pohlavních orgánů muže a ženy, a to i za předpokladu, že by došlo jen k částečnému zasunutí mužského údu do pochvy ženy. Slovenská úprava rovněž rozlišuje mezi pohlavním stykem a souloží, která spadá do množiny pohlavního styku. Pohlavním stykem je jakýkoliv způsob ukájení svých pohlavních pudů na těle odlišné osoby od pachatele. V případech, kdy dojde k pohlavnímu styku jinému, než je soulož, jedná se o trestný čin sexuálního násilí dle § 200 trestného zákona.

Trestného činu uvedeného § 199 odst. 1 se může pachatel dopustit jednáním, které naplňuje znaky násilí, pohrůžky bezprostředního násilí, nebo zneužití bezbrannosti s tím, že zároveň donutí poškozenou osobu k souloží.⁹¹

Násilí musí směřovat proti vážně míněnému odporu ženy, která tím projevuje svůj nesouhlas se souloží. Pachatel se dopouští násilí vůči ženě právě za účelem vykonání soulože. Násilí může pachatel směřovat i proti jiné osobě odlišné od znásilňované osoby, nebo vůči věci, ať už je v blízkosti znásilňované osoby či nikoliv. Za násilí se považuje i jednání pachatele, kterým uvedl poškozenou osobu lstí do stavu bezbrannosti.⁹²

Hrozbou bezprostředního násilí se rozumí takové jednání, kvůli kterému poškozená osoba pojme důvodnou obavu, že jí bude bezprostředně způsobena újma. Bezprostřednost znamená, že pokud se žena nepodvolí jednání pachatele, bude na ní nebo na někom jiném vykonán fyzický útok. Hrozba je buď výslovná, nebo vyplývá z jednání pachatele, který například pohrozí sevřenou pěstí, aniž by výslovně řekl, že poškozenou uhodí. Pokud by tedy pachatel násilí směřoval do budoucnosti, nejednalo by se znásilnění, ale o trestný čin vydírání. Příkladem může být telefonní hovor od pachatele, který vyhrožuje ženě, že pokud nepřijde na předem dohodnuté místo za účelem soulože, ublíží jí, jakmile ji znovu potká.⁹³

O zneužití bezbrannosti se jedná v těch případech, kdy se žena nachází v takovém psychickém nebo fyzickém stavu, ve kterém není schopná projevit svoji vůli nebo odpor se souloží a pachatel tohoto stavu úmyslně využije za účelem vykonání soulože na ženě. Zásadním předpokladem však je, že pachatel nebyl tím, kdo ženu do takového stavu dostal. Budou sem tedy

⁹⁰ STRÉMY, Tomáš a KURILOVSKÁ, Lucia. *Trestný zákon: komentár*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2022, s. 323.

⁹¹ Tamtéž, s. 324.

⁹² MENCEROVÁ, Ingrid; TOBIÁŠOVÁ, Lýdia a TURAYOVÁ, Yvetta. *Trestné právo hmotné: osobitná časť*. Šamorín: Heuréka, 2014, s. 94

⁹³ STRÉMY, Tomáš a KURILOVSKÁ, Lucia. *Trestný zákon: komentár*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2022, s. 324.

spadat zejména případy, kdy se žena sama opila, nebo kdy není pro duševní nebo fyzickou nemoc schopna projevat svoji vůli.⁹⁴

3.1.2. Trestný čin znásilnění podle ust. § 199 odst. 2 trestného zákona

Jednání uvedeném v § 199 odst. 2 písm. a) se dopustí ten pachatel, který krom fyzického násilí bude poškozené osobě vyhrožovat i jiným způsobem a tím zvýší intenzitu svého jednání. Osobami spadajícími pod pojem *chráněná osoba*, jsou například děti, těhotné ženy nebo osoby blízké, a to v souladu s § 199 odst. 2 písm. b) a § 139 trestného zákona. Písmeno c) upravuje trestání jednání vedeném osobitým motivem, písm. d) pak znásilnění na ženě ve výkonu vazby nebo výkonu trestu odnětí svobody. Dle písm. e) je postihováno jednání nejméně dvou osob, přičemž pro naplnění jednání pod touto skutkovou podstatou není podstatné, kdo jakou úlohu v jednání zastával. K míře závažnosti jednání jednotlivých spolupachatelů může soud přihlídnout při určování výše trestu v rámci individualizace trestu.⁹⁵

3.1.3. Trestný čin znásilnění podle ust. § 199 odst. 3 trestného zákona

Trestný čin naplňující znaky skutkové podstaty uvedené v § 199 odst. 3 je zvlášť závažným zločinem. Dle § 199 odst. 3 písm. a) je klasifikováno jednání, kterým pachatel způsobí těžkou újmu na zdraví. Jednání podle tohoto ustanovení nevyžaduje jednání úmyslné, ale postačí nedbalost.⁹⁶

Dle § 199 odst. 3 písm. b) je klasifikováno jednání, kterým pachatel bezprostředně ohrozí život dítěte. Toto ustanovení je výsledkem transpozice evropské směrnice o boji proti sexuálnímu zneužívání. V praxi se může jednat o případy, kdy pachatel násilím donutí nezletilou ženu k souloži na rizikovém místě, kde existuje reálná možnost, že se oběti stane újma, například pokud by byla vystrčena z okna v 21. patře bytového domu.⁹⁷

3.1.4. Trestný čin znásilnění podle ust. § 199 odst. 4 trestného zákona

Trestný čin podle odst. 4 je zvlášť závažným zločinem. Dle § 199 odst. 4 písm. a) se trestného činu dle této skutkové podstaty dopustí ten, kdo svým jednáním způsobí smrt. Ke způsobení smrti následkem znásilnění postačí subjektivní stránka ve formě nedbalosti, avšak

⁹⁴ Tamtéž, s. 325.

⁹⁵ STRÉMY, Tomáš a KURILOVSKÁ, Lucia. *Trestný zákon: komentár*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2022, s. 327.

⁹⁶ STIFFEL, H., TOMAN P. a SAMAŠ O. *Trestný zákon. Stručný komentář*. 2. přepracované a dopl. Vyd. Bratislava: Iura Edition, 2010, s. 439.

⁹⁷ Tamtéž, s. 439-441.

pokud by ke způsobení smrti došlo úmyslným jednáním pachatele, bylo by jednání klasifikováno jako souběh trestného činu znásilnění s trestným činem vraždy.

Dle § 199 odst. 4 písm. b) je jednání klasifikováno, pokud muž znásilní ženu ve státem vyhlášené krizové situaci, avšak ustanovení nelze aplikovat v případě, že muž ženu neznásilnil v souvislosti s krizovou situací ve státě.⁹⁸

3.1.5. Odlišnosti s českou právní úpravou

Z výše uvedených skutečností jasně vyplývá, že česká úprava trestného činu znásilnění postihuje širší okruh jednání. Dle české právní úpravy může být předmětem útoku trestného činu znásilnění jak žena, muž, tak i hermafrodit. Český trestní zákoník klasifikuje jako znásilnění ta jednání, která naplňují znaky soulože, pohlavního styku nebo pohlavního styku, který byl proveden způsobem srovnatelným se slouží. Česká právní úprava navíc stanoví, že hrozba násilí nemusí být bezprostřední, čímž znatelně rozšiřuje okruh jednání, na které dopadá skutková podstata trestného činu znásilnění.

3.2. Trestní čin znásilnění v německém trestním zákoníku

V roce 2016 přijal německý parlament novelu trestního zákoníku ohledně trestného činu znásilnění, jehož vůdčím principem se stal princip „*ne znamená ne*“. Trestný čin znásilnění je upraven v německém trestním zákoníku (Strafgesetzbuch, dále jen „**StGB**“) a to v ustanovení § 177 odst. 6 bodu 1, dle kterého bude odnětím svobody na nejméně dva roky potrestán pachatel ve zvlášť závažných případech, o které se jedná zpravidla tehdy, pokud pachatel vykoná s obětí soulož, nebo nechá oběť vykonat soulož, nebo pokud na oběti vykoná obdobný sexuální akt, který je pro oběť zvlášť ponižující, zejména pak v případě proniknutí do těla, nebo pokud nechá oběť takové akty vykonat.⁹⁹

Ustanovení § 177 StGB neupravuje pouze znásilnění, ale zahrnuje také skutkovou podstatu sexuálního útoku a sexuálního nátlaku. Ustanovení § 177: Sexuální zásah, sexuální nátlak, znásilnění StGB zní:

(1) Každý, kdo v rozporu s rozpoznatelnou vůlí druhé osoby vykoná na této osobě sexuální akt nebo takový akt připustí nebo tuto osobu k vykonání nebo strpění sexuálního aktu na třetí osobě nebo od třetí osoby přiměje, bude potrestán odnětím svobody na 6 měsíců až 6 let.

⁹⁸ BURDA, Eduard. *Trestný zákon: komentár*. V Praze: C.H. Beck, 2010-s., 419.

⁹⁹ HÖRNLE, Tatjana. The New German Law on Sexual Assault and Sexual Harassment. Online. *German law journal*. [online] 2017, roč. 18, č. 6, s. 1314-1317. ISSN 2071-8322. [cit. 2024-02-27].

(2) Stejně bude potrestán, kdo na druhé osobě vykoná sexuální akt nebo takový akt připustí nebo tuto osobu k vykonání nebo strpění sexuálního aktu na třetí osobě nebo od třetí osoby přiměje, když:

a) pachatel využije toho, že tato osoba není schopna/vytvořit/zformovat nebo vyjádřit opačnou vůli,

b) pachatel využije toho, že tato osoba je na základě svého fyzického nebo psychického stavu značně omezena v možnosti vytvořit/zformovat nebo vyjádřit svou vůli, ledaže se o souhlasu této osoby ujistil,

c) pachatel využije momentu překvapení,

d) pachatel využije situace, ve které oběti při jejím odporu hrozí citelná újma, nebo

e) pachatel tuto osobu k vykonání nebo strpění sexuálního aktu přinutil hrozbou citelné újmy. “¹⁰⁰

Aktuálně účinné znění úpravy znásilnění bylo zavedeno novelou StGB, která nabyla účinnosti dne 10. 11. 2016. Novela zavedla nové uvažování o trestném činu znásilnění, kdy nově není vyžadováno použití násilí nebo pohrůžky násilí. Zákodáři novelou reagovali na kritiku široké, zejména odborné veřejnosti, dle které byla předchozí právní úprava trestného činu znásilnění zastaralá.

Dle staré úpravy se trestného činu znásilnění dopustil ten pachatel, který donutil jinou osobu násilím, pohrůžkou bezprostředního ohrožení života nebo zdraví nebo využitím stavu, kdy je oběť bezbranná vůči působení pachatele k tomu, aby na sobě strpěla sexuální akty.¹⁰¹

Navíc, rozhodování Spolkového soudu postihovalo velmi málo případů, a to zejména proto, že Spolkový soud vyžadoval, aby bylo pro oběť objektivně nemožné pachateli uniknout nebo si zavolat pomoc. Soud tak předpokládal, že měla oběť tohoto trestného činu využít jakékoli možnosti, jak si přivolat pomoc, tedy i zavolat malé děti.

Dále, dle rozhodovací praxe soudů pod definici dle § 177 odst. 1 bod. 3 StGB spadaly pouze ty případy, kdy oběť zůstala pasivní z důvodu hrozby vážné fyzické újmy nebo způsobení smrti pachatelem. Tento výklad pak vylučoval postih dalších případů, jako například, když se oběť zalekla a nebyla schopná se bránit.¹⁰²

¹⁰⁰ *StGB -Trestní zákoník Spolkové republiky Německo* [online]. [cit. 2023-11-23]. Dostupné z: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/index.html

¹⁰¹ HÖRNLE, Tatjana. The New German Law on Sexual Assault and Sexual Harassment. *German Law Journal* [online]. 2017,18(1), s. 1310-1311. [cit. 2023-10-21].

¹⁰² Tamtéž, s. 1312. [cit. 2023-10-21].

Reformou z roku 2016 se zavedl nový model „*ne znamená ne*“ a dále byl zaveden nový trestný čin *sexuální útok*.¹⁰³

Dle kritiků reformy bude znásilnění založené na nesouhlasu poškozené osoby složité dokazovat a budou se vyskytovat případy, kdy bude nedostatek důkazů a bude to tak slovo proti slovu. Takové tvrzení se však zdá být přehnané, neboť řízení o trestných činech znásilnění se vyznačují často tím, že je případ postaven na tvrzení proti tvrzení. Je nutné podotknout, že ne každá forma násilí zanechá na oběti znásilnění viditelné stopy, které by usnadnily prokazování skutečnosti, že se trestný čin skutečně stal.¹⁰⁴

Novinářka Sabine Rückert kritizovala novelu v článku, který nazvala „*Ložnice jako nebezpečné místo*“. Dle jejího názoru ložnice nikdy nebyla nebezpečným místem pro ženy, ale po přijetí novely se stane nebezpečným místem pro muže, protože se se stanou předmětem falešných obvinění žen.¹⁰⁵

Profesor Rafl Kölbel ve svém článku upozornil na dlouhodobý trend poklesu nahlášených případů znásilnění a jiné sexuálně trestné aktivity. Navíc dodal, že o nárustu sexuálních trestných činů lze hovořit pouze u skupiny obyvatel Německé spolkové republiky s neněmeckým původem. Shrnuje tak, že revize § 177 založená na principu *ne znamená ne* měla jen minimální vliv na počet ohlášených a následně stíhaných činů.¹⁰⁶

Kölbel dále uvádí, že ačkoliv neměla novela větší vliv na počet ohlášených případů, mohla mít alespoň zásadní sociálněpolitický vliv. Uzákonění, že intimní styk s osobou, která s ním nesouhlasí a projeví vážně míněný nesouhlas, může do společnosti vyslat signál, že jen konsensuální styk je ten správný, a navíc by mohlo dojít k většímu pochopení obětí, které prožily nesouhlasný intimní styk. Avšak dle jeho názoru je nejisté, zda to mělo skutečný vliv na adresáty tohoto poselství, neboť neexistují studie, které by takový trend potvrdily.¹⁰⁷

3.3. Trestný čin znásilnění ve švédském trestním zákoníku

V roce 2018 byla přijata úprava definice trestného činu znásilnění, která je založena na absenci souhlasu místo užití násilí nebo výhrůžky. Změna byla kladně hodnocena jako důležitý

¹⁰³ Tamtéž, s. 1314. [cit. 2023-10-21]

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 1317. [cit. 2023-10-21]

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 1316. [cit. 2023-12-21]

¹⁰⁶ KÖLBEL, Ralf. "Progressive" Criminalization? A Sociological and Criminological Analysis Based on the German "No Means No" Provision. Online. *German law journal*. 2021, roč. 22, č. 5, s. 817-832. ISSN 2071-8322. Dostupné z: <https://doi.org/10.1017/glj.2021.31>, s. 825. [cit. 2023-12-21].

¹⁰⁷ Tamtéž. s. 828-829. [cit. 2023-12-21]

signál pro společnost, že sexuální styk bez souhlasu není ve vyspělé zemi přípustný, zároveň však kritici upozorňovali na možné problémy s dokazováním.¹⁰⁸

Trestný čin znásilnění upravuje trestní zákoník v kapitole 6 o sexuálních činech v § 1, které zní: „*Kdo vykoná vaginální, anální nebo orální soulož nebo jiný sexuální akt s ohledem na závažnost porušení srovnatelným se souloží s osobou, která se neúčastní dobrovolně, je vinen ze znásilnění a bude potrestán odnětím svobody na dva až šest let.*

Při posuzování toho, zda účast osoby byla dobrovolná či ne, se vezme v úvahu zejména, zda byla dobrovolnost vyjádřena slovy či jednáním nebo jiným způsobem.

Účast oběti nikdy nemůže být považována za dobrovolnou, pokud:

(1) je důsledkem útoku, jiného násilí, vyhrožováním trestným činem, hrozby zahájení trestního stíhání proti osobě nebo podání trestného oznámení pro jiný čin nebo hrozby podání poškozující informace o jiném,

(2) pachatel zneužije skutečnosti, že se osoba nachází ve stavu zranitelnosti z důvodu bezvědomí, spánku, závažné obavy, vlivu alkoholu nebo drog, nemoci, zranění nebo jiného důvodu s ohledem na okolnosti,

(3) pachatel přivede oběť k účasti na činu závažným zneužíváním závislosti osoby na pachateli.,,

Dále dle § 1a kapitoly 6 trestního zákoníku, lze trestný čin znásilnění dle § 1 trestního zákoníku spáchat i z hrubé nedbalosti, a to za předpokladu, že se pachatel dopustí znásilnění v hrubé nedbalosti ohledně skutečnosti, že se poškozená osoba neúčastní dobrovolně. Méně závažné sexuální trestné činy jsou pak klasifikovány jako sexuální útok dle § 2 kapitoly 6 trestního zákoníku.¹⁰⁹

Ve zprávě z roku 2020 Holmbergová uvedla, že po změně definice znásilnění počet nahlášených případů znásilnění vzrostl, avšak tempo nárůstů nebylo větší než v předchozích letech. Znatelná změna však byla zaznamenána v počtu vedených trestných řízení a v počtu odsouzení. Počet odsouzení vzrostl ze 190 v roce 2017 na 333 v roce 2019, nárůst byl tedy o 75 %.¹¹⁰

¹⁰⁸ HOLMBERG, S – LEWENHAGEN, L. *The new consent law in practise. An updated review of the changes in 2018 to the legal rules concerning rape. English summary of Bra report 2020:6.* Brottsförebyggande rådet 2020 [online]. s. 3. Dostupné z: <https://bra.se/bra-in-english/home/publications/archive/publications/2020-07-01-the-new-consent-law-in-practice.html>. [cit. 2023-12-27].

¹⁰⁹ Švédský trestní zákoník [online] [cit. 2023-10-21]. Dostupné z: <https://www.government.se/contentassets/7a2dcae0787e465e9a2431554b5eab03/the-swedish-criminal-code.pdf>

¹¹⁰ HOLMBERG, S – LEWENHAGEN, L. *The new consent law in practise. An updated review of the changes in 2018 to the legal rules concerning rape. English summary of Bra report 2020:6.* Brottsförebyggande rådet 2020 [online]. s. 3. Dostupné z: <https://bra.se/bra-in-english/home/publications/archive/publications/2020-07-01-the-new-consent-law-in-practice.html>. [cit. 2023-12-27].

Zpráva dále uvádí, že před přijetím nové úpravy byl velký počet případů zamítnut pro nedostatek důkazů. I přes předpoklad, že případy znásilnění založené na nesouhlasu obětí budou trpět ještě větším nedostatkem důkazů, zpráva uvádí, že důkazy v řízení vedeném po novele byly stejně tak silné jako před novelou.¹¹¹

Zpráva ve svém závěru uzavírá, že změna definice měla pozitivní vliv na ochranu obětí tohoto trestného činu. Dále však připouští, že má právní úprava nedostatky, které by mohly ohrozit princip právní jistoty. Upozorňuje tak především na skutečnost, že je nutné podrobněji objasnit, co je považováno za vyjádření souhlasu nebo jak rozlišit jednání v úmyslu a jednání v hrubé nedbalosti.¹¹²

3.4. Trestný čin znásilnění v právu Velké Británie

Trestný čin znásilnění upravuje zákon o sexuálních trestných činech z roku 2003 (dále jen „SOA 2003“), kdy § 1 tohoto zákona stanoví:

„(1) Trestného činu se dopustí ten, kdo

- 1. úmyslně penetruje vagínu, anální otvor nebo ústa jiné osoby svým penisem,*
- 2. tato osoba s penetrací nesouhlasí a*
- 3. pachatel nemá rozumný důvod se domnívat, že tato osoba souhlasí.*

(2) Zda má pachatel rozumný důvod se tak domnívat, se posoudí s ohledem na všechny okolnosti případu, včetně všem kroků, které pachatel učinil k tomu, aby se ujistil, že druhá strana souhlasí.

(3) Na tento trestný čin se použijí § 75 a § 76 tohoto zákona.

(4) Osobě shledané vinnou činu podle tohoto ustanovení bude na základě obžaloby uložen trest odnětí svobody až na doživotí.“

Pod skutkovou podstatu znásilnění dle SOA 2003 nespadá jednání, které naplňuje znaky penetrace, která však nebyla provedena penisem, ale jiným způsobem. Pro taková jednání byly vytvořeny samostatné skutkové podstaty, a to *sexuální útok penetrací* a *sexuální útok*, kterým se rozumí méně závažný sexuální čin. Avšak společné pro všechny tyto tři trestné činy je podstatným znakem souhlas, respektive nesouhlas poškozené osoby.

Ustanovení § 74 SOA 2003 stanoví, že osoba vyjadřuje souhlas, pokud tak jedná svobodně a s možností volby. Dále dle § 75 SOA 2003 se presumuje, že pokud pachatel vykonal čin za užití násilí, pohrůžky násilí, za omezení pohybu poškozené osoby a pokud se prokáže, že pachatel si byl těchto okolností vědom, má se za to, že souhlas poškozenou osobou nebyl dán. Dle § 76 SOA

¹¹¹ Tamtéž, s. 3. [cit. 2023-12-27].

¹¹² Tamtéž, s. 6. [cit. 2023-12-27].

2003 je presumováno, že pokud je v řízení o činu prokázáno, že pachatel čin skutečně spáchal a že (1) úmyslně oklamal oběť, co do povahy nebo účelu činu, (2) úmyslně přiměl oběť, aby souhlasila s činem s tím, že se vydával za osobu oběti známkou, se bez dalšího presumuje nesouhlas poškozené osoby.¹¹³

Aby se jednalo o znásilnění, musí být prokázáno, že poškozená osoba nesouhlasila s jednáním pachatele a že pachatel neměl dostatek rozumného přesvědčení o souhlasu poškozené osoby. Za rozumné přesvědčení o souhlasu je dle anglického práva považováno takové přesvědčení dle měřítek obvykle rozumných lidí.¹¹⁴

Catarina Sjölín poukazuje na mezery, které SOA 2003 má. Zejména poukazuje na § 74, které určuje, kdy je souhlas dán, pokud osoba souhlasí na základě vlastní volby, pokud má osoba kapacitu a svobodu tuto volbu učinit, avšak zákon dále neuvádí, co se rozumí pod pojmy *svoboda* a *kapacita*. Ani judikatura tamních soudů neposkytla výklad těchto pojmů. Má se za to, že se zákonodárci snažili, aby úprava sexuálních trestných činů byla co nejvíce flexibilní. Výsledkem však je, že výklad tohoto ustanovení se liší od původně zamýšleného, a to v zájmu zachování flexibility.¹¹⁵ Ačkoliv autorka kritizuje jednotlivosti zákona, které by dle jejího názoru měly být opraveny s cílem vyšší efektivity, domnívá se, že zákon byl obrovským pokrokem.

3.5. Zhodnocení vybraných evropských úprav

V posuzovaných zemích, kde je trestný čin znásilnění založen na nedostatku souhlasu oběti trestného činu, je úprava kritizována pro nedostatky a možné problémy při výkladu pojmů, tak je přijímána pozitivně jako krok vpřed ve věci ochrany obětí sexualizovaného násilí. Změna definice trestného činu znásilnění neměla zásadní vliv na počty řešených případů a odsouzených pachatelů, avšak mohla by mít pozitivní vliv na chápání znásilnění společností a mohla by vést k většímu pochopení obětí tohoto trestného činu.

¹¹³ Sexual Offences Act 2003. [online]. [cit. 2023-10-21]. Dostupné z: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2003/42>

¹¹⁴ BREWIS, Brian a STOREY, Tony. The meaning of 'reasonable belief in consent' under the Sexual Offences Act 2003 and the admissibility of bad character evidence under the Criminal Justice Act 2003: R v Hepburn [2020] EWCA Crim 820. Online. *Journal of criminal law (Hertford)*. 2020, roč. 84, č. 5, s. 510. ISSN 0022-0183. Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/0022018320965376>. [cit. 2023-12-27].

¹¹⁵ SJOLIN, Catarina. Ten years on. Online. *Journal of criminal law (Hertford)*. 2015, roč. 79, č. 1, s. 26-27. ISSN 0022-0183. Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/0022018314566744>. [cit. 2023-12-27].

4. Aktuální diskuze ohledně nutnosti redefinice skutkové podstaty trestného činu znásilnění

Ústředním tématem této práce je otázka, zda české trestní právo vyžaduje novou úpravu trestného činu znásilnění. V této kapitole představím hlavní východiska, ze kterých by nová úprava měla vycházet, představím jak kritické názory nové právní úpravy, tak i stanoviska podporovatelů a propagátorů nové definice trestného činu znásilnění.

4.1. Istanbulská úmluva

Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí tzv. Istanbulská úmluva (dále jen „**Istanbulská úmluva**“ nebo „**Úmluva**“) je dokument, který představuje první mezinárodní nástroj pro postup při ochraně žen proti násilí po celém světě. Ačkoli se zatím vztahuje na země, které jsou členy Rady Evropy, aktuální trend a celosvětové dění tlačí představitele ostatních států, aby se k Istanbulské úmluvě přidali.

Úmluva byla podepsána dne 11. 5. 2011 v Istanbulu a v platnost vešla v roce 2014. Ačkoliv je Česká republika členem Rady Evropy, do dnešního dne ji neratifikovala a v české společnosti tak nadále probíhá široká diskuze, zda by měla být Úmluva ratifikována Českou republikou či nikoliv. Vláda ji v létě roku 2023 doporučila k ratifikaci, diskuze proběhly jak na poli Senátu tak i Poslanecké sněmovny, ale velká část politické reprezentace se k ratifikaci staví negativně.

Cílem Úmluvy je chránit všechny ženy a dívky před násilím a dosáhnout lepšího postupu v této problematice. Istanbulská úmluva definuje sexuální násilí, pod které spadá i znásilnění, jako úmyslné jednání spáchané na oběti i přes její nesouhlas. Nedobrovolnost aktu je pak ve světle Istanbulské úmluvy dovozována z verbálního nesouhlasu, a to i za absence fyzického projevu, kterým může být například odstrčení nebo údery rukama do útočníka.

Dle čl. 36 odst. 1 Úmluvy smluvní strany učiní kroky k tomu, aby byly jako trestné činy klasifikovány a postihovány úmyslné činy (a) dojde-li i přes nesouhlas oběti k vaginální, anální či orální penetraci sexuální povahy do těla druhé osoby jakoukoli částí těla nebo předmětem, (b) je-li přes nesouhlas druhé osoby vykonán jakýkoli jiný akt sexuální povahy, (c) je-li druhá osoba i přes svůj nesouhlas přinucena se podílet na aktech sexuální povahy se třetí osobou.

Dle čl. 36 odst. 2 Úmluvy musí být dán souhlas dobrovolně jako výsledek svobodné vůle jednotlivce. Smluvní strany Úmluvy musí učinit veškerá nezbytná opatření, aby bylo jednání uvedené v odst. 1 trestáno i v případě manželů nebo bývalých manželů či partnerů.¹¹⁶

¹¹⁶ Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí

Úmluva považuje násilí vůči ženám za porušení lidských práv a za formu diskriminace a státy, které ji ratifikovaly se zavázaly, že se zapojí do řešení problému násilí na ženách. Úmluva má také symbolický význam, kdy říká, že genderově podmíněné násilí na ženách nemá místo v žádné společnosti.¹¹⁷

Mezi české organizace, které podporují ratifikaci Úmluvy Českou republikou patří Amnesty International, Česká ženská lobby, Český svaz žen, Profem, Rosa, EAPN, které dlouhodobě bojují proti násilí na ženách a dlouhodobě na něj upozorňují. Odpůrci ratifikace Úmluvy jsou například někteří členové římskokatolické církve nebo někteří členové politické strany KDU-ČSL, dle které by přijetí Úmluvy vedlo „*ke stírání rozdílů mezi mužským a ženským pohlavím a odstraňování pojmů otec a matka z vládní prorodinné politiky, k zavádění předčasné a násilné sexualizace dětí ve školách prostřednictvím povinné výuky, k pozvolné indoktrinaci právními prostředky na úkor české společnosti, k umožnění adopce dětí homosexuálními páry,...*“¹¹⁸

JUDr. Daniela Kovářová je přesvědčená o zbytečnosti přijetí Úmluvy do českého právního řádu, který dle jejího názoru poskytuje dostatečnou ochranu obětem těchto trestných činů.¹¹⁹ Úmluvu by dle jejího názoru měly přijmout ty státy, ve kterých jsou ženská práva porušována systémově. Následkem přijetí Úmluvy by pak mohla být nerovnost mezi ženami a muži, kdy by byli muži diskriminováni. V neposlední řadě JUDr. Kovářová kritizovala Úmluvu za to, že pouze poukazuje na fyzické násilí mužů na ženách, ale neřeší jeho příčinu, a navíc opomíjí psychické násilí, kterého se dle jejích slov dopouštějí více ženy na mužích.¹²⁰

Ačkoliv JUDr. Kovářová argumentovala, že by měla být Úmluva ratifikována v zemích, kde je násilná kriminalita vůči ženám systémovým problémem, ze statistických dat vyplývá, že sexuální násilí vůči ženám je v České republice velmi častým problémem. Každoročně Policie ČR vyšetřuje přibližně 600 nahlášených případů znásilnění.¹²¹ Pravdou však zůstává, že většina případů znásilnění se k rukám policie nikdy nedostane a není tak obsažena v žádných statistikách.

¹¹⁷ *ZaIstanbul: domácí násilí a vybraná témata z oblasti genderově podmíněného násilí*. Praha: Český svaz žen z.s., 2016. s. 7-9.

¹¹⁸ *Postoj KDU-ČSL k Istanbulské úmluvě*. [online]. Praha: Marian Jurečka, poslanec Parlamentu ČR, poslední změna dne 23.5.2018. Dostupné z: <https://www.kdu.cz/aktualne/zpravy/postoj-kdu-csl-k-istanbulske-umluve>. [cit. 2023-11-10].

¹¹⁹ KOVÁŘOVÁ, D. *ČAK k Istanbulské úmluvě o prevenci a potírání násilí vůči ženám* [online]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2018/10/25/cak-proti-istanbulske-umluve/>. [cit. 2023-11-9]

¹²⁰ *Istanbulská úmluva vyvolává v České republice vlnu emocí*. In. *Advokátní deník*. [online]. Praha, 2021. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2021/03/09/istanbulska-umluva-vyvolava-v-ceske-republice-vlnu-emoci/>. [cit. 2023-11-10]

¹²¹ Úřad vlády ČR. *Akční plán prevence domácího a genderově podmíněného násilí na léta 2019-2022*. [online], Praha: Úřad vlády ČR. s. 9. Dostupné z: <https://vlada.gov.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/dokumenty/AP-DN---grafikaFINAL.pdf>. [cit. 2023-12-27]

Proto statistiky, které například vydává Policie ČR každý rok, nevypovídají o skutečném počtu případů znásilnění.

Dle studie Agentury EU pro základní práva z roku 2012 byla znásilněna 1 z 20 žen od věku 5 let, tedy 5 % žen zažilo znásilnění. S ohledem na odlišné legální definice znásilnění v rámci EU autoři studie předpokládají, že počet znásilnění žen by mohl přesáhnout 5 %.¹²² Dále 5 % českých mužů přiznalo, že někdy nutilo ženu k pohlavnímu styku, nicméně tento údaj je nutné brát s rezervou, neboť to, že muž ženu k pohlavnímu styku nutil bez dalšího neznamena, že tak konal přes nesouhlas nebo za užití násilí, tedy nelze shrnout, že by se jednalo o trestný čin znásilnění.¹²³

Z dosavadních studií a výzkumů je tak dovozováno, že je v České republice každoročně spácháno přibližně 12 000 znásilnění, ačkoli je policii ohlášeno pouze 5 % případů.¹²⁴

Bartoň uvádí, že kritici považují za problémový pojem *gender*. Kritici dle jeho názoru zaměňují pojem gender a pohlaví, ačkoli to jsou dva zcela odlišné instituty.¹²⁵ Genderem se rozumí sociálně a kulturně podmíněné a konstruované rozdíly mezi muži a ženami, které jsou historicky a místně proměnlivé. Nejedná se o přirozené a neměnné vlastnosti mužů a žen, ale spíše o aktuální stav společnosti a sociálních vztahů. Gender tedy doplňuje kategorii pohlaví, které je naopak chápáno jako souhrn biologických rozdílů mezi ženami a muži.¹²⁶

Ironické navíc je, že Úmluva není prvním mezinárodním dokumentem, který užívá pojem gender, ale pracuje s ním i Deklarace OSN o odstranění všech forem násilí na ženách. V některých právních dokumentech se čeští překladatelé snažili vyhnout pojmu *gender* a použili místo něj pojem *pohlaví*. Pronikání pojmu *gender* do českého právního řádu tak nezabrání nepřijetí Úmluvy, neboť s tímto pojmem pracuje i judikatura Evropského soudu pro lidská práva, ale také výklad mezinárodních smluv v rámci OSN.¹²⁷ Cílem je však odstranění společenských nerovností mezi pohlavími. Úmluva tak reaguje na skutečnost, že nerovnost mezi mužem a ženou není dána pouze biologicky, ale také společensky.

Gjuričová dále uvádí, že kritici poukazují na skutečnost, že se Úmluva zaměřuje pouze na ochranu žen a tím diskriminuje muže a podněcuje tím nenávisť mezi muži a ženami, nebo že staví muže do role agresorů. Úmluva však chrání i muže, jen reaguje na skutečnost, že násilí je páčáno

¹²² European Union Agency for Fundamental Rights, *Violence against women – An EU-wide survey – Results at a glance*, Publications Office, 2014, [online]. s. 21. Dostupné z: <https://data.europa.eu/doi/10.2811/60683> [cit. 2023-12-27]

¹²³ WEISS, P., ZVĚŘINA, J. *Sexuální chování české populace*. Urologie pro praxi, 2009, vol. 10, č. 3, s. 162.

¹²⁴ ŠAFAŘÍK, R. Znásilnění: Donucení k pohlavnímu styku násilím či absence souhlasu? *In Mužské právo. Jsou právní pravidla neutrální?* 2020. s 271.

¹²⁵ BARTOŇ, D. Jak (ne)uvažovat o násilí a Istanbulské úmluvě. *Jurisprudence*. Praha. 2/2019. s. 34-42.

¹²⁶ Úřad vlády ČR. *Akční plán prevence domácího a genderově podmíněného násilí na léta 2023-2026*. [online]. Praha 2023, s. 6.

¹²⁷ BARTOŇ, D. Jak (ne)uvažovat o násilí a Istanbulské úmluvě. *Jurisprudence*. Praha. 2/2019. s. 34-42.

více na ženách, a proto je dokument věnován především jejich ochraně. Z výzkumu vyplývá, že se sexuálně motivovaného násilí dopouštějí v 90 % muži.¹²⁸

Jan Bárta ve své úvaze uvádí, že pokud by Česká republika přijala Úmluvu, omezilo by se její suverénní rozhodování v záležitostech, které Úmluva upravuje a narostly by výdaje státu. Po ratifikaci by musela Česká republika pověřit státní orgány s psaním a vyhodnocováním zpráv a podáváním požadovaných *ad hoc* informací ohledně stavu plnění cílů Úmluvy.¹²⁹

Jak popisuje Daniel Bartoň ve své práci, autoři Úmluvy se pouze zaměřili na dva prvky z oblasti lidské důstojnosti a těmi jsou právě domácí násilí a násilí na ženách. To, že se autoři Úmluvy rozhodli věnovat pouze těmto dvěma oblastem však neznamená, že ostatní témata jsou méně důležité a nezaslouží si veřejnou diskuzi. Úmluvu je pak nutné vykládat v kontextu celku. Proto kritika, že Úmluva chrání pouze ženy před domácím násilím, je zcela neopodstatněná, neboť čl. 3 a čl. 2 Úmluvy vyzývá k uplatňování Úmluvy na všech obětech domácího násilí. Pokud by však česká společnost vyžadovala, aby se právní úprava týkala i mužů, je možné opatření obsažená v Úmluvě rozšířit i na muže.

Obavy se objevily i na straně advokátů, kteří se domnívají, že přijetí Úmluvy by mohlo prolomit advokátní mlčenlivost. Tato kritika míří na článek 28 Úmluvy, který ukládá státům, aby některým odborníkům umožnily ohlásit závažné násilné činy, pokud budou splněné podmínky. Tato úprava však pouze vyzývá členské státy, aby takový postup umožnily, avšak jim to v žádném případě nepřikazuje. Důvodová zpráva Úmluvy pak doplňuje, že by tato úprava neměla v žádném případě zasahovat do práva na spravedlivý proces nebo práva na obhajobu. Úprava na advokátní stav ani nemíří, ale měla by se dotýkat spíše lékařů a psychologů.¹³⁰

4.2. Proč aktuální úprava trestného činu znásilnění není dostačující?

Ježková ve své práci upozorňuje na skutečnost, že soudy rozhodující ve věcech znásilnění neustále polemizují nad intenzitou míněného odporu, ke kterému často požadují ještě určitou míru fyzického prvku, kdy není dostatečný pouhý slovní nesouhlas.¹³¹ To je však v rozporu s názorem Nejvyššího soudu, který ve věci sp. zn. 11 Tdo 294/2014 ze dne 26. 3. 2014 konstatoval, že se za násilí považuje užití fyzické síly pachatele za účelem překonání nebo zamezení vážně míněného odporu znásilňované osoby a dosažení pohlavního styku proti její vůli.¹³² Ačkoli Nejvyšší soud,

¹²⁸ GJURIČOVÁ, Š., KUBIČKA, J. *Rodinná terapie*. Praha: Grada Publishing, 2009, s. 246.

¹²⁹ BÁRTA, J. *Istanbulská úmluva o prevenci a potírání násilí vůči ženám – dočká se naší ratifikace? Právník*. Praha: ústav státu a práva AV ČR, 8/2019, s. 803-813.

¹³⁰ BARTOŇ, D. *Jak (ne)uvažovat o násilí a Istanbulské úmluvě. Jurisprudence*. Praha, 2/2019, s. 34-42.

¹³¹ JEŽKOVÁ, Veronika. *Jen ano je ano. Trestný čin znásilnění ve světle Istanbulské úmluvy*. Praha: proFem, o.p.s. 2017, s. 12-13.

¹³² Usnesení NS ze dne 26. 3. 2014, sp. zn. 11 Tdo 294/2014.

ani komentářová judikatura nevyžaduje fyzický projev nesouhlasu, autorka ve své práci uvádí, že některé nižší soudy ve své rozhodovací praxi s tímto požadavkem stále pracují.¹³³

Proto je dle jejího názoru nutné novelizovat § 185 TZ, aby soudy při interpretaci tohoto ustanovení nebyly na pochybách a nebyl tak prostor pro uvážení, které dle autorky často nereflektuje současnou judikaturu Nejvyššího soudu.¹³⁴

4.3. Dva návrhy z pera Ministerstva spravedlnosti

Ministerstvo spravedlnosti původně vypracovalo dva návrhy nové definice trestného činu znásilnění. První varianta by ponechala stávající znění § 185 TZ a k tomu by navíc přidala nový trestný čin *nesouhlasný pohlavní styk*, dle kterého by byly postihovány ty případy, kdy není užito násilí, ani není oběť ve stavu bezbrannosti, ale oběť s pohlavním stykem nesouhlasí nebo nesouhlas neprojevila z důvodu silného úleku nebo překvapení.

Druhá varianta by pak upravila stávající znění definice trestného činu znásilnění, kdy by základním znakem trestného činu znásilnění nebylo násilí, ale projev nesouhlasu nebo zneužití bezbrannosti.¹³⁵ Na poli Poslanecké sněmovny proběhla odborná a politická debata, po které většinová politická reprezentace souhlasila s přijetím druhé navrhované varianty, ve které je hlavním prvkem trestného činu znásilnění nesouhlas poškozené osoby.¹³⁶

4.4. Návrh nového znění trestného činu znásilnění

Dle vládního návrhu by skutková podstata trestného činu znásilnění měla být definována následovně:

(1) Kdo s jiným proti jeho seznatelné vůli vykoná soulož nebo jiný pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží, nebo

kdo k takovému činu zneužije jeho bezbrannosti,

bude potrestán odnětím svobody na dvě léta až deset let.

(2) Stejně bude potrestán,

¹³³ JEŽKOVÁ, Veronika. *Jen ano je ano. Trestný čin znásilnění ve světle Istanbulské úmluvy*. Praha: profFem, o.p.s. 2017. s. 12-13.

¹³⁴ JEŽKOVÁ, Veronika. *Jen ano je ano. Trestný čin znásilnění ve světle Istanbulské úmluvy*. Praha: profFem, o.p.s. 2017. s. 44.

¹³⁵ ŘEPKA, V. *Ministr spravedlnosti Pavel Blažek představil dvě možné varianty řešení trestního postihu nesouhlasného pohlavního styku*. In. Justice.cz [online]. Praha, 2023. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/tiskove-zpravy?clanek=ministr-spravedlnosti-pavel-blazek-predstavil-dve-mozne-varianty-reseni-trestniho-postihu-nesouhlasneho-pohlavniho-styku>. [cit. 2023-11-10]

¹³⁶ ČTK. *Vláda změnila definici znásilnění, půjde o nesouhlasný pohlavní styk*. Online. 2023, 20.12.2023. Dostupné z: https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/2454717?_zn=aWQIM0QxNzc4OTMzMjA2MTk3NjkzOTg1MSU3Q3QIM0QxNjk1NDYzOTk3LjgwNyU3Q3RIJTNEMTcwMTM0OTk3Mi4yNjQIN0NjJTNEQ0QyNjNENTZEMDQzN0E2RkI0NDM0MDZGQUJEMTg5RDI%3D. [cit. 2023-12-27].

a) *kdo jiného donutí k souloži nebo jinému pohlavnímu styku provedenému způsobem srovnatelným se souloží s jinou osobou, nebo*

b) *kdo k takovému činu zneužije bezbrannosti jiného.*¹³⁷

Přestože zákonodárce považuje dosavadní právní úpravu se soudní praxí za dostatečnou, zejména s ohledem na judikaturu Evropského soudu pro lidská práva a Istanbulskou úmluvu, rozhodl se z legální definice vypustit prvek násilí a obsáhnout ustálenou soudní praxi do zákonného znění. V důvodové zprávě k návrhu novely trestního zákona se navrhuje, aby bylo přijato pojetí znásilnění založeném na konceptu *ne znamená ne*, který by byl doplněn o jednání spočívající ve zneužití bezbrannosti. Zákonodárce tak předpokládá, že každá zdravá osoba je schopna projevit souhlas, respektive nesouhlas se sexuálním aktem a to buď slovně, nebo neverbálně. Zákonodárce myslel i na případy, kdy z důvodu objektivních překážek na straně oběti není tato osoba schopna nesouhlas projevit. V takovém případě by byl čin spáchaný využitím bezbrannosti poškozené osoby.

Pojetí *ano znamená ano* se zákonodárci zdálo být více problémové, kdy se dle jeho názoru ne vždy v danou chvíli zajistí souhlas obou osob. Může jít o situace, kdy oba se sexuálním aktem souhlasí, ale nebyla projevena žádná vůle. Proto pojetí, ve kterém druhá osoba projeví nesouhlas se sexuálním aktem je pro náš právní řád více přiléhavý. Navíc se odborníci obávají, že na tento koncept není česká společnost připravená a jeho přijetí by mohlo být problémové. Proto se zákonodárce rozhodl pro koncept *ne znamená ne*, který je krokem vpřed v ochraně obětí trestného činu znásilnění a zároveň je pro většinovou společnost přijatelný.

Koncept *ne znamená ne* by měl být doplněn o koncept *zneužití bezbrannosti*, a to pro případy, kdy oběť tohoto trestného činu není schopna projevit nesouhlas s pohlavním stykem, například z důvodu bezvědomí, opilosti nebo duševní poruchy. Pojem bezbrannosti byl doposud dovozován soudní praxí, kdy Nejvyšší soud například judikoval, že se „za bezbrannost považuje takový stav obětí, ve kterém není vzhledem k okolnostem schopna projevit svou vůli ohledně pohlavního styku s pachatelem, popř. ve kterém není schopna klást odpor.“¹³⁸

Zákonodárce proto navrhuje, aby byl pojem bezbrannosti definován v trestním zákoníku v novém ustanovení § 119a TZ, a to pro všechny případy se stejným výkladem. Dále navrhuje, aby mezi důvody způsobující bezbrannost byl nově výslovně zaveden i silný ochromující stres. Výčet důvodů bezbrannosti by byl pouze demonstrativní a neomezoval by se tak na výčet v zákoně.

¹³⁷ *Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.*

¹³⁸ Rozhodnutí NS ze dne 29.1.2014, sp. zn. 3 Tdo 1296/2013.

Trestný čin znásilnění bude možné spáchat pouze souloží nebo jiným způsobem srovnatelným se souloží, tedy například orální nebo anální styk a v jednotlivých případech i zasouvání prstů do vagíny, nebo jiných předmětů do vagíny. Nadále by mělo platit, že je soulož provedena v okamžiku spojení pohlavních orgánů a v případě jednání srovnatelným způsobem se souloží v okamžiku, byť i jen částečného vniknutí.

Trestní sazba pro jednání upravené v aktuálním § 185 odst. 2 TZ by zůstala i v nové úpravě stejná. Přibyla by kvalifikační okolnost, spáchání znásilnění nejméně se dvěma osobami, dále na těhotné ženě, nebo pokud by pachatel přivedl ženu do jiného stavu. Zákonodárce k tomu přistoupil zejména proto, že uvedení do jiného stavu není způsobením těžké újmy, avšak tato skutečnost může mít zásadní vliv na psychický i fyzický stav oběti. Dále je navrhováno zpřísnit trestní sazbu jednání vykonaném na dítěti, na osobě jejíž osobní svoboda byla omezena, nebo pokud byla způsobena těžká újma na zdraví.

Dle důvodové zprávy k návrhu novely TZ pak vyplývá, že navrhovaná úprava je v souladu jak s unijním právem, tak i s mezinárodním právem, kterým je Česká republika vázána.¹³⁹

4.5. Sexuální útok jako nová skutková podstata

Vládní návrh novely trestního zákoníku navrhuje, aby byly méně závažné formy sexuálních trestných činů vyčleněné do nové skutkové podstaty sexuální útok. Pod tuto skutkovou podstatu by měla spadat ta jednání, kterých se pachatel dopustí méně závažným způsobem než je soulož nebo pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží.

Trestného činu sexuálního útoku by se dopustil ten, kdo by s jiným proti jeho seznatelné vůli vykonal pohlavní styk jiný než je uvedený v § 185, kdo by jiného donutil k jinému pohlavnímu styku než je uvedený v § 185 s jinou osobou, pohlavnímu sebeukájení, obnažování nebo jinému srovnatelnému chování, nebo kdo by k takovému činu nebo chování zneužil jeho bezbrannosti.

Pojem pohlavní styk je chápán jako jakýkoli způsob ukájení pohlavního pudu na těle jiné osoby a z díkce § 185a by se jednalo o jednání odlišné od soulože a pohlavního styku provedeným srovnatelným způsobem.¹⁴⁰ Dle usnesení NS sp. zn. 3 Tdo 535/2009 ze dne 12. 5. 2009 lze za takové trestné jednání považovat tření genitálií, prsou, sání bradavek v úmyslu uspokojit pohlavní pud.¹⁴¹

¹³⁹ Důvodová zpráva k návrhu zákona ze dne 2024, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník [online].

¹⁴⁰ Důvodová zpráva k návrhu zákona ze dne 2024, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník [online].

¹⁴¹ Usnesení NS sp. zn. 3 Tdo 535/2009 ze dne 12. 5. 2009

I v nové skutkové podstatě sexuálního útoku navrhovatel novely počítá s nahrazením násilí, pohrůžky násilí nebo pohrůžky jiné těžké újmy nesouhlasným projevem, založeným na navenek seznatelné nesouhlasné vůli.¹⁴²

Pozitivní změna spočívá v odlišení různých forem sexuálních trestných činů, kdy soulož provedená násilným způsobem, který má za následek ublížení na zdraví, by nově nebyla klasifikována stejným způsobem, jako například sání bradavek za odporu oběti. Obě jednání jsou trestná, ale každé dosahuje jiné intenzity a týká se jiného provedení. Zavedení trestného činu sexuální útoku považují za pozitivní změnu, kdy jasně odlišíme různá jednání.

4.6. Obavy z nové úpravy trestného činu znásilnění

Nová právní úprava není podporována celou společností. Kritiky nové právní úpravy lze rozdělit do dvou základních skupin. Na jedné straně stojí příznivci rekodifikace skutkové podstaty trestného činu znásilnění, kteří kritizují novou úpravu pro její nedostatečnost. Mezi tyto kritiky patří zejména ti, kteří prosazovali znásilnění založeném na konceptu *ano je ano*, které za trestné považuje ty případy, kde chyběl souhlas poškozené osoby.

Organizace proFem kritizuje novou právní úpravu pro její nedostatečnost. Dle proFem je znásilnění taková sexuální aktivita, která je provedena bez explicitního souhlasu. ProFem se tak obává, že nesouhlasná varianta nebude postihovat případy, kdy oběť znásilnění nebude schopná projevit nesouhlas kvůli tzv. „zamrznutí“. Zamrznutí je mimovolní neovladatelný proces těla, které reaguje na akutní ohrožení. Jedná se o přirozenou evoluční reakci. ProFem dále kritizuje vymezení pojmu „bezbrannost“, kdy říká, že navrhovaná úprava přímo nepracuje s případy, kdy oběť není schopna projevit nesouhlas z důvodu mocenského postavení mezi ní a pachatelem.¹⁴³

Kritici z druhého tábora se obávají, že s novým pojetím trestného činu vzroste počet falešných obvinění ze strany „zhrzených osob“, které chtějí jinou osobu poškodit nebo se jí pomstít. Ve společnosti převládá přesvědčení, že většina nahlášených případů znásilnění je smyšlená. Ve skutečnosti je však nhlášen zlomek případů znásilnění, přibližně kolem 8 % a počet křivých obvinění tak v současnosti nedosahuje vysokých počtů.¹⁴⁴

Policejní prezident Martin Vondrášek v rozhovoru řekl, že „*velmi často, ale velmi často je oznámení ženy o nějakém sexuálním násilí smyšlené.*“¹⁴⁵ Na tento rozhovor navázal krátkým

¹⁴² Důvodová zpráva k návrhu zákona ze dne 2024, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník [online].

¹⁴³ RYŠAVÁ, K. *Jak má vypadat nová definice znásilnění?* [online]. In. proFem.cz, 8.9.2023. Dostupné z: <https://www.profem.cz/cs/o-nas/novinky/a/jak-ma-vypadat-nova-definice-znasileni>. [cit. 2023-12-27]

¹⁴⁴ CIPROVÁ, Kristýna. *Pod hladinou: fakta a mýty o znásilnění: sborník textů*. Praha]: Gender Studies, 2010, s. 9.

¹⁴⁵ Šéfpolicie: Na extremisty v ulicích jsem citlivý. Musíme ukázat rychlou reakci [online]. Spotlight – online rozhovor. Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/spotlight/spotlight-rozhovor-martin-vondrasek-video/r~c5a0e4a6329611ee8980ac1f6b220ee8/>. [cit. 2023-12-11].

sdělením, ve kterém dodal, že v roce 2022 bylo nahlášeno 1 375 případů znásilnění, ze kterých bylo 573 případů odloženo. Jeho interpretace dat byla taková, že se skutek nestal a že se jednalo o křivé obvinění.¹⁴⁶ Avšak je nutné zmínit, že skutečnost, že věc byla policejním orgánem odložena, neznamená, že se věc nestala, ale že například nebyl dostatek důkazů pro pokračování v trestním řízení. Jedná se také o případy, kdy byl vykonán pohlavní styk přes nesouhlas oběti, ale nebylo užito násilí. V takovém případě dle stávající definice nejde o znásilnění a policejní orgán tak musí věc odložit.

Data, která by skutečně odrážela realitu skutečně nahlášených křivých obvinění ze znásilnění již z povahy nejsou. Falešná obvinění však nejsou doménou pouze u trestného činu znásilnění, ale týká se všech trestných činů a vždy zaleží jen na osobě, která křivé obvinění podá. Na tuto obavu reagují odborníci, kteří upozorňují na skutečnost, že pokud někdo chce jiného křivě obvinít ze znásilnění, mohl tak udělat do teď bez ohledu na novou definici skutkové podstaty trestného činu.

Stanislav Cik navíc dodává, že je nová úprava nesystematická a nesprávná.¹⁴⁷ Dle jeho názoru by pod skutkovou podstatu znásilnění měly spadat pouze ty nejzávažnější formy znásilnění, tedy ty, ke kterým bylo užito násilí nebo pohrůžka násilí nebo jiné těžké újmy a ty, které byly provedeny souloží nebo způsobem obdobným souloží. Novou úpravu hodnotí částečně kladně zejména proto, že se za znásilnění považuje pouze soulož a pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží. Na druhé straně kritizuje posuzování znásilnění na základě nesouhlasu oběti. Kritizuje, že není dostatečně zřejmé, co se rozumí pod nesouhlasem a není zcela jasné, jakou formu by měl takový nesouhlas mít.¹⁴⁸

Vaicová vládní návrh změny definice trestného činu znásilnění považuje za precizaci dosavadní právní úpravy. Dodává, že i přes skutečnost, že se v aktuálním znění skutkové podstaty znásilnění objevují pojmy násilí a donucení, lze takto formulovanou skutkovou podstatu vykládat způsobem, který by odpovídal judikatuře Evropského soudu pro lidská práva a dostatečně by pokrýval nesouhlasné pohlavní styky.

Nejvyšší soud v judikatuře upustil od požadavku lpění na přítomnosti fyzického odporu oběti a při rozhodování upřel pozornost na otázku nesouhlasu oběti, který pachatel ze své vůle překonal. Nesouhlas oběti však nemusí být projeven pouze slovy, ale může být projeven různými

¹⁴⁶ VONDRÁŠEK, M. *Mé smýšlení je naprosto opačné. Vyjádření policejního prezidenta k aktuální diskuzi* [online]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/me-smysleni-je-naprosto-opacne.aspx>. [2023-11-23].

¹⁴⁷ CIK, Stanislav. Sexuálně motivované trestné činy a návrh novely Ministerstva spravedlnosti České republiky. *Acta Iuridica Olomucensia*. 2023, roč. 2023, č. 3, s. 7-14. ISSN 1801-0288, s. 14.

¹⁴⁸ CIK, Stanislav. Sexuálně motivované trestné činy a návrh novely Ministerstva spravedlnosti České republiky. *Acta Iuridica Olomucensia*. 2023, roč. 2023, č. 3, s. 7-14. ISSN 1801-0288, s.13.

způsoby, například polohou těla. Vaicová však uvádí, že v jistých případech orgány činné v trestním řízení lpí na prokázání prvku fyzického odporu oběti a nově formulovaná právní úprava by mohla takovému postupu orgánů činných v trestním řízení zabránit. Lpění na existenci prvku fyzického odporu by dle jejího názoru mohlo vést k odepření právní ochrany obětem těchto trestných činů, čímž by se Česká republika dopustila porušení povinností vyplívajících z Evropské úmluvy pro lidská práva.¹⁴⁹

S tvrzením Vaicové o pouhé precizaci skutkové podstaty trestného činu plně souhlasím. Nejvyšší soud, který sjednocuje rozhodovací praxi nižších soudů ve své judikatuře stanovil, že pachatel, který překoná odpor oběti, se dopouští trestného činu znásilnění. Na tomto místě lze odkázat na rozhodnutí NS sp. zn. 8 Tdo 699/2021 ze dne 4. 8. 2021, kdy NS konstatoval, že se o donucení jedná i v případě, kdy oběť dala pachateli najevo svůj nesouhlas způsobem svého chování, zejména polohou svého těla.¹⁵⁰ O donucení se tak jedná i v případě, kdy oběť není schopná pro šok verbálně projevit nesouhlas, ale dá pachateli svých chování jasně najevo, že si pohlavní styk nepřeje. Tak například, pokud by oběť držela vší silou nohy u sebe, během toho, co by se pachatel silou pokoušel nohy od sebe odtrhnout, ale oběť by pro strach nebyla schopna vydat jedinou hlásku, bylo by nutné v souladu s dosavadní judikaturou NS klasifikovat takové jednání jako trestný čin znásilnění, respektive jako pokus trestného činu znásilnění.

Další problém, který by nová právní úprava mohla přinést, se týká časové působnosti. Dle § 2 trestního zákoníku se trestnost činu posuzuje podle zákona účinného v době, kdy byl čin spáchán a podle pozdějšího zákona se posuzuje pouze pokud by to bylo pro pachatele příznivější. Návrh novely počítá s přijetím nového trestného činu sexuálního útoku, který by se vztahoval na méně závažné formy sexuálních trestných činů. Trestné činy v sexuální oblasti jsou často oznamovány s časovou prodlevou a po přijetí nové právní úpravy by se mohla naskytnout otázka, jaké ustavení se na ten konkrétní trestný čin použije. V praxi bude pravděpodobně docházet ke snížení ochrany obětí sexuálních útoku tím, že bude čin spáchaný v minulosti posuzován podle nového trestního zákoníku, který bude příznivější pro pachatele. Tedy jednání, které by dle aktuálně platné právní úpravy naplňovalo znaky znásilnění, bude po pozdním oznámení možné klasifikovat jako sexuální útok.

¹⁴⁹ VAICOVÁ, Natálie. Znásilnění jako nekonsenzuální pohlavní styk: redefinice skutkové podstaty trestného činu, nebo její pouhá precizace? Online. *Trestněprávní revue*. 2024, roč. 2024, č. 1, s. 1. ISSN 1213-5313. Dostupné z: <https://app.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembsgrpxi4s7gfpngxzr&groupIndex=6&rowIndex=0&refSource=search>. [cit. 2024-04-04].

¹⁵⁰ Usnesení NS ze dne 04.08.2021 sp. zn. 8 Tdo 699/2021. In [Systém ASPI].

5. Analýza ukládaných sankcí, je trestný čin znásilnění trestán příliš mírně, jak ukazují neziskové organizace – rozbor judikatury

Obecně platí, že výše uloženého trestu není rozhodujícím faktorem pro předcházení budoucí trestné činnosti, avšak příliš mírné tresty by mohly ve společnosti vyvolat pocit, že trestný čin znásilnění není takovým zásahem do integrity a života poškozené osoby a zároveň by mírné trestání bylo signálem pro pachatele opakovat trestnou činnost.

5.1. Jaké sazby stanovuje aktuální úprava a jak by se měla lišit nová úprava trestného činu znásilnění

Dle aktuálně platné základní skutkové podstaty, dle které se pachatel dopustí trestného činu znásilnění tím, že jiného násilím nebo pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné těžké újmy donutí k pohlavnímu styku, nebo kdo k takovému činu zneužije bezbrannosti, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až pět let.

Pokud by byl trestný čin znásilnění spáchán souloží nebo jiným pohlavním stykem provedeným způsobem srovnatelným se souloží, na dítěti nebo se zbraní, hrozil by pachateli trest odnětí svobody v délce dva roky až deset let. Za čin spáchaný na dítěti mladším 15 let, spáchaném na osobě s omezenou osobní svobodou, nebo pokud takovým činem pachatel způsobil těžkou újmu na zdraví lze uložit trest odnětí svobody v délce pět až dvanáct let. Pokud by následkem znásilnění zemřela poškozená osoba, hrozil by pachateli trest odnětí svobody v délce deset až osmnáct let.¹⁵¹

Dle nové právní úpravy by měl být trestný čin znásilnění provedený souloží nebo jiným pohlavním stykem provedeným způsobem srovnatelným se souloží trestán odnětím svobody na dvě léta až deset let. Trestání jednání spočívající v provedení soulože nebo pohlavního styku provedeným způsobem srovnatelným se souloží by tak nadále zůstalo stejně přísné.

Znásilnění provedené na dítěti a se zbraní by nově bylo trestáno odnětím svobody v trvání tři roky až dvanáct let. S novou právní úpravou by se tak měla posunout jak dolní hranice ze dvou let na tři, tak i horní hranice z deseti let na dvanáct let. Zákonodárce tak reagoval na závažnost jednání, kterým dojde ke znásilnění dítěte, ale také jednání, kterým někdo zbraní působí na vůli poškozené osoby.

Za čin spáchaný na dítěti mladším 15 let nebo na osobě s omezenou osobní svobodou bude nově hrozit pachateli trest odnětí svobody v trvání od 5 let do 15 let. I v této skutkové podstatě zákonodárce reaguje na zranitelnost poškozených osob a zpřísňuje horní sazbu z 12 na 15 let s tím, že spodní hranice zůstává beze změny. Jednání, kterým pachatel způsobil smrt

¹⁵¹ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

poškozené osoby by mělo zůstat trestáno stejně přísně, a to trestní sazbou od deseti let do osmnácti let.

Dle nového trestného činu *sexuální útok* v § 185a TZ bude pachatel potrestán odnětím svobody až na 5 let, pokud s jiným vykoná jiný pohlavní styk, než jaký je uvedený v § 185. Zásadní změnou tak bude, že dolní hranice zde v této skutkové podstatě není uvedena a v předchozí právní úpravě byla spodní hranice trestu odnětí svobody stanovena na 6 měsíců. Ke zpřísnění trestní sazby pak dojde v případě, kdy by byl trestný čin sexuálního útoku spáchaný na dítěti nebo se zbrání, a za to by pachateli hrozil trest odnětí svobody od dvou let do osmi. Za sexuální útok spáchaný na dítěti mladším 15 let, na osobě s omezenou osobní svobodou nebo při způsobení těžké újmy na zdraví by, stejně jako v předchozí úpravě, hrozil pachateli trest odnětí svobody v trvání pět až dvanáct let.¹⁵²

5.2. Trestání v rámci Evropy

V rámci Evropy je nepodmíněný trest odnětí svobody nejčastěji ukládán v Srbsku, Maďarsku a Švédsku. Ve Švédsku byl v 79 % případů uložen nepodmíněný trest odnětí svobody a v Maďarsku dokonce v 82,9 % případů. Na druhou stranu v Belgii byl nepodmíněný trest odnětí svobody uložen ve 34,1 % případů. Drápal ve své studii pak konstatuje, že se přístup České republiky v rámci trestání trestného činu znásilnění neliší od jiných evropských států, tedy že příliš nevybočuje z dosavadní praxe.¹⁵³

5.3. Recidiva u pachatelů znásilnění

V období od roku 2010 do 2013 bylo u pachatelů znásilnění v 58 % evidováno předchozí odsouzení, tedy v 58 % případů nebyli pachateli znásilnění prvopachatelé.¹⁵⁴ Recidiva je také nižší u pachatelů, kteří byli po předchozím odsouzení podrobeni sexuologické léčbě, než u pachatelů, kterým byl uložen pouze trest. U pachatelů, kteří se podrobili ambulantnímu ochrannému léčení pak byla recidivita zjištěna ve 32 % případů.¹⁵⁵

¹⁵² Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

¹⁵³ DRÁPAL, J. *Tresty za znásilnění jsou druhé nejprísnejší po vraždě*. Studie 4/2023. Praha: Legal data hub, 2023. s. 14.

¹⁵⁴ BLATNÍKOVÁ, Šárka; FARIDOVÁ, Petra a ZEMAN, Petr. *Násilná sexuální kriminalita - téma pro experty i veřejnost*. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014. s. 48.

¹⁵⁵ Tamtéž. s. 51.

5.4. Analýza rozsudků podle organizace proFem

Analýza z roku 2023 zkoumala, zda v rozhodovací praxi soudů dochází k bagatelizaci a udělování nízkých trestů za trestný čin znásilnění. Dle dostupných dat bylo zjištěno, že 48 % pachatelů trestného činu znásilnění odchází od soudu s uloženým podmíněným trestem odnětí svobody. Z bližší analýzy pak vyplývá, že za znásilnění podle odst. 1 je podmíněný trest uložený v 50 % případů, podle odst. 2 ve 45 % případů a podle odst. 3 pouze ve 28 % případů.¹⁵⁶

Za násilnění podle odst. 1 byl dle analýzy ukládán trest odnětí svobody mezi 0,5 a 2,5 lety s tím, že zákonem stanovená sazba je půl roku až pět let. Z dat tak vyplývá, že trestání jednání dle odst. 1 je ukládáno zejména při dolní hranici sazby. Analýza přinesla další data, dle kterých za jednání dle odst. 2 je pachatelům ukládán trest odnětí svobody od 2 let do 4 let s tím, že zákon stanovuje sazbu na dva roky až deset let. Za činy spáchané dle odst. 3 je až polovina trestů uložena pod spodní hranici trestné sazby.

Autorky analýzy tak z dostupných dat dovodily, že čím závažnější je trestný čin znásilnění, tím častěji jsou ukládány tresty u dolní hranice nebo dokonce pod hranicí zákonem stanovené sazby. Dle autorek je bagatelizace trestného činu znásilnění systémovým problémem a nejedná se o pouhé excesy v soudním rozhodování.¹⁵⁷

Tato data potvrzuje i Akční plán prevence domácího a genderově podmíněného násilí na léta 2019 až 2022, který odkazuje jak na Analýzu proFem, tak i na statistiky Ministerstva spravedlnosti. Dle statistiky Ministerstva spravedlnosti bylo z 205 odsuzujících rozsudků v roce 2017 uložen 97 osobám nepodmíněný trest odnětí svobody a ve 106 případech byl trest odnětí svobody podmíněně odložen.¹⁵⁸

5.5. Co říkají další data?

Projekt *Jaktrestame.cz* sbírá data ohledně uložených trestů v obdobných případech a umožňuje dohledat, jaký trest byl uložen za jaký trestný čin. Dle dostupných dat bylo v období od roku 2016 do roku 2022 odsouzeno 643 pachatelů za trestný čin znásilnění. Z dat vyplývá, že 40 % pachatelů byl uložen nepodmíněný trest odnětí svobody, 57 % pachatelů byl uložen podmíněný trest odnětí svobody (včetně podmíněného trestu odnětí svobody s dohledem) a ve třech případech bylo upuštěno od potrestání.¹⁵⁹

¹⁵⁶ HAVLÍKOVÁ, P., ŠMÍDOVÁ, I. *Bagatelizace a nerovnosti. Analýza rozsudků sexuálního a domácího násilí.* proFem – centrum pro oběti domácího a sexuálního násilí, o.p.s, Praha. 2024. s. 44

¹⁵⁷ Tamtéž. s. 45-48.

¹⁵⁸ Úřad vlády ČR. *Akční plán prevence domácího a genderově podmíněného násilí na léta 2019-2022.* [online], Praha: Úřad vlády ČR. s. 13. Dostupné z: <https://vlada.gov.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-amuzu/dokumenty/AP-DN---grafikaFINAL.pdf>. [cit. 2023-12-27]

¹⁵⁹ Data z aplikace *jaktrestame.cz*.

Analýza od proFem uvedla, že pro svoji práci používala informace ze všech rozsudků, které pro projekt VICO převedla organizace proFem do dat, která jsou dle autorek detailnější než aplikace www.jaktrestáme.cz. Každopádně data z aplikace www.jaktrestáme.cz a data z analýzy proFem z roku 2023 poskytují data, dle kterých jasně vyplývá, že v 57 % případů je pachateli trestného činu znásilnění uložen podmíněný trest odnětí svobody.¹⁶⁰

5.6. Studie LEGAL DATA HUB

Jakub Drápal vypracoval studii, ve které se zabýval otázkou, jak přísné tresty jsou ukládány za trestný čin znásilnění. Studie porovnávala tresty ukládané za znásilnění a za ostatní trestné činy. Pro porovnávání byly užity rozsudky z období od 2015 do 2022, přičemž celkový počet pachatelů činil 412 743. Za znásilnění bylo odsouzeno celkem 1 388 pachatelů.¹⁶¹

Studie se dále zabývala uložením ochranných opatření, která byla uložena 22,2 % pachatelů a byla tak ukládána výrazněji častěji než u všech ostatních trestných činů. Dle dostupných dat bylo sexuologické léčení uloženo pachatelům trestného činu znásilnění v 15,6 % případů, a to zejména za jednání dle odst. 3.

Dále se studie zaměřila na to, jaké trestné činy jsou trestány nejpřísněji. Z dat vyplynulo, že pachatelé trestného činu znásilnění jsou uvěznováni nejčastěji po pachatelích trestného činu vraždy. Prvopachatelé jsou za znásilnění odsuzováni k nejdelsším nepodmíněným trestům odnětí svobody po trestném činu vraždy.¹⁶² Pravděpodobnost, že pachatel znásilnění půjde do vězení je dle studia 1,5krát větší než u pachatele těžkého ublížení na zdraví.¹⁶³ Autor studie pak konstatoval, že po trestném činu vraždy je za znásilnění nejčastěji ukládán nepodmíněný trest odnětí svobody a jsou za něj ukládány nepřísňší tresty po vraždě.¹⁶⁴

Studie dále došla ke stejnému závěru jako studie organizace proFem z roku 2023, že trest odnětí svobody je nejčastěji ukládán u dolní hranice trestné sazby.¹⁶⁵

Ze studie jasně vyplývá, že trestný čin znásilnění je v naší zemi přísně trestán. Nicméně je dle mého názoru nutné uvažovat i nad těmi trestnými činy, které byly ohlášeny, ale nebylo zahájeno trestní řízení. Jak ve svém článku uvedla Vaicová, některé orgány činné v trestním řízení

¹⁶⁰ HAVLÍKOVÁ, P., ŠMÍDOVÁ, I. *Bagatelizace a nerovnosti. Analýza rozsudků sexuálního a domácího násilí*. proFem – centrum pro oběti domácího a sexuálního násilí, o.p.s, Praha. 2024. s. 44

¹⁶¹ DRÁPAL, J. *Tresty za znásilnění jsou druhé nejpřísnější po vraždě*. Studie 4/2023. Praha: Legal data hub, 2023. s. 4

¹⁶² Tamtéž. s. 7-8.

¹⁶³ Tamtéž. s. 10.

¹⁶⁴ Tamtéž. s. 11.

¹⁶⁵ Tamtéž. s. 12.

ve svém rigidním přístupu ke stíhání trestných činů znásilnění vyžadují prokázání existence aspektu fyzického odporu oběti¹⁶⁶ a v případě, že chybí, je věc odložena.

Ke studii se vyjádřila i odborná veřejnost z řad advokátů zabývajících se trestním právem a ochranou obětí trestných činů. Se závěrem studie, že trestný čin znásilnění je trestán nejpřísnější po trestném činu vraždy někteří autoři nesouhlasí. Houžvová a Oplatek se domnívají, že data studie neukazují vše a výsledky tak mohou být zkreslené. Stejně jako Drápal kritici poukazují na skutečnost, že výši trestu nejčastěji ovlivňuje trestní minulost pachatele a uložený trest tak často nevypovídá o závažnosti spáchaného činu. Dále dle kritiků má prvopachatel podmíněný trest odnětí svobody téměř jistý a nepodmíněný trest odnětí svobody je uložen u 36,8 % propachatelů znásilnění.

Kritici dále odkazovali na analýzu organizace proFem, že je některé sexuální chování trestáno mírně zejména proto, že aktuální podoba trestního zákona nespadá na všechny podoby násilného sexuálního jednání a nepostihuje je cestou trestní represe.¹⁶⁷

¹⁶⁶ VAICOVÁ, Natálie. Znásilnění jako nekonsenzuální pohlavní styk: redefinice skutkové podstaty trestného činu, nebo její pouhá precizace? Online. *Trestněprávní revue*. 2024, roč. 2024, č. 1, s. 1. ISSN 1213-5313. Dostupné z: <https://app.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembsgrpxi4s7gfpxgzr&groupIndex=6&rowIndex=0&refSource=search>. [cit. 2024-04-04].

¹⁶⁷ HOUŽVOVÁ, Martina a OPLATEK, David. *Prý se znásilnění v Česku trestá tvrdě a dostatečně. Data ale neukazují všechno*. [Online]. In: Hlídací Pes. 2023. Dostupné z: <https://hlidacipes.org/pry-se-znasilneni-v-cesku-tresta-tvrde-a-dostatecne-data-ale-neukazuji-vsechno/>. [cit. 2023-11-23].

Závěr

Tato práce si kladla za cíl zhodnotit, zda aktuální české trestní právo potřebuje přijmout změnu ohledně definice trestného činu znásilnění. Jak ukázala první kapitola této práce, definice trestného činu znásilnění prošla v průběhu času velkou změnou. Trestní zákon z roku 1852 postihoval pouze ta jednání, kterých se dopustil souloží muž na ženě, a to pouze mimo manželství. Velkou změnou byl trestní zákon z roku 1950, který nově postihoval znásilnění, kterého se dopustil muž na ženě souloží, a to bez ohledu na skutečnost, zda byli manželé nebo nebyli. Nově se tak poskytovala ochrana i vdaným ženám, na kterých se dopouštěl sexuálně násilné aktivity jejich manžel.

Až po novele z roku 2001 začalo být trestné jednání, kterým jedna osoba donutí jiného k souloží nebo k jinému pohlavnímu styku. Takové jednání bylo trestné bez ohledu na pohlaví pachatele nebo oběti. Novela z roku 2001 byla důležitým mezikrokem před přijetím aktuálně platného trestního zákoníku z roku 2009, dle kterého je trestné takové jednání, kterým někdo násilím nebo pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné těžké újmy donutí jiného k pohlavnímu styku, nebo kdo k takovému činu zneužije jeho bezbrannosti. Přísněji trestán je pak pohlavní styk provedený souloží nebo pohlavním stykem provedeným způsobem srovnatelným se souloží.

Geneze pojetí trestného činu tak dospěla do fáze, kdy zákonodárce uzákonil trestnost znásilnění provedeného jak na ženě, tak i muži, a to bez ohledu na jejich osobní status nebo na vzájemný vztah pachatele a oběti. Aktuálně je trestné jednání, kterým jedna osoba násilím nebo pohrůzkou násilí donutí jinou osobu k pohlavnímu styku, nebo zneužije její bezbrannosti.

Ačkoliv je zřejmé, že právní úprava rozšířila okruh případů, na které dopadá skutková podstata znásilnění, objevují se názory, které tvrdí, že pojetí trestného činu znásilnění na základě násilí je zastaralé a nereflktuje vývoj společnosti. Tyto názory obhajují právo ženy rozhodovat si o sexuálním životě svobodně a obhajují právo ženy na vlastní názor. Říkají, že jedině pohlavní styk, který je provedený se souhlasem, nebo s absencí nesouhlasu je jediným, který by měl být společností přijímán a respektován. Dle nich nelze pojetí znásilnění stavět na jednání pachatele, tedy na vykonání násilí nebo pohrůžky, ale je nutné jej stavět na přístupu osoby, která se sexuálním aktem buď souhlasí nebo nesouhlasí.

Pokud mám na základě dostupných dat zpracovaných v této práci vyjádřit, zda trestní zákoník skutečně potřebuje redefinovat skutkovou podstatu znásilnění, zastávám názor, že ano. Tento názor však není jednoznačný a dospěla jsem k němu po dlouhém rozvažování. Domnívám se, že pokud bude znásilnění založeno na nesouhlasu, respektive na souhlasu s pohlavním stykem, primárním důsledkem bude, že se rozšíří okruh případů, na které bude nová definice dopadat.

Poskytneme tak širší ochranu osobám, které zažily pohlavní styk, který nebyl založen na jejich souhlasu, avšak za absence vykonaného násilí pachatelem.

Znásilnění je dle mého názoru velkým zásahem do intimity člověka a zanechá pocit, kterého se člověk často nikdy nezbaví. Pokud se osoba stane obětí trestného činu krádeže, přijde o majetek, ale až na jednotlivé extrémní případy, to v takové osobě nezanechá zásadní trvalé následky. Pokud tedy znásilnění zanechá takto hluboké rány, jak se pak musí cítit osoba, která se stala obětí nedobrovolného pohlavního styku, ale orgány, které ji mají chránit, neklasifikovaly tento čin jako trestný. V oběti tak nejenom zůstanou negativní pocity a zkušenosti ze znásilnění, ale také pocit, že nemá ve státě ochranu a že ji pachatel bude moci stejným způsobem znovu ublížit, neboť se dle orgánů veřejné moci nedopustil ničeho protizákonného.

Ti, jenž se obávají, že vzroste počet falešných obvinění, zapomínají dle mého názoru na to, že falešné obvinění je možné podat jak za aktuálně platné právní úpravy, tak i za té nové. Křivé obvinění se netýká pouze znásilnění, ale i dalších trestných činů a přestupků. Je pravdou, že vzhledem ke specifickým vlastnostem trestného činu znásilnění se u tohoto trestného činu vyskytují křivá obvinění častěji. To by však dle mého názoru nemělo být podstatným důvodem pro nepřijetí změny. A pokud by došlo ke křivému obvinění, v důsledku nedostatku důkazů a v souladu se zásadou *in dubio pro reo* by křivě obviněná osoba nebyla odsouzena.

Trestný čin znásilnění je obecně problematický v oblasti dokazování, neboť řízení před soudem stojí na dvou protichůdných stanoviskách, kdy jedna strana tvrdí, že byl spáchán trestný čin znásilnění a druhá strana tvrdí, že ke znásilnění nedošlo. Pokud se ještě před redefinicí skutkové podstaty objevovaly problémy s dokazováním, neměly by se objevovat argumenty, že tomu tak bude i s novou definicí. Problematika dokazování by neměla být důvodem pro nepřijetí změny zákona, která by byla vhodnější a lépe by odrážela vývoj společnosti.

Data ze zemí, ve kterých byla přijata úprava znásilnění založená na nesouhlasu, vykazují jen malé změny v počtu ohlašovaných případů a vedených trestních řízení. Analýzy z těchto zemí však shodně poukazují na signál vyslaný do společnosti, že sexuální styk přes nesouhlas všech zainteresovaných osob není v pořádku.

Na začátku psaní této práce, jsem si nebyla jistá, jaké stanovisko zastávám. Při obecném pozorování debaty ohledně znásilnění se ke mně dostávaly krajní názory z obou stran. Buď to byly názory mužů, kteří tvrdili, že osahávat ženy na pracovišti je poklonou a že znásilněné ženy pachatele lákaly, a proto byly znásilněny. Na druhé straně tu byly ženy, které otevírání dveří ženám považovaly za nechtěný jev ve společnosti, který podporuje nerovné postavení mužů a žen.

Co jsem obecně považovala za problematické, nebyla definice, nebo výše trestů, ale spíše strach obětí oznámit trestný čin a chování společnosti. Z doložených dat v této práci vyplývá, že

je každoročně ohlašováno jen minimum případů znásilnění. Vliv na to může mít jak stud, šok nebo třeba domněnka vlastního zavinění. Na druhé straně je tu společnost, která na jakékoliv sexuální aktivity kouká přes zkřížené prsty a je to téma, které je pro většinu tabu.

A tak situace, kdy máme oběť, která se stydí za to, co se jí stalo a kdy máme společnost, která se odmítá bavit o sexuálních aktivitách, způsobí, že se oběti trestných činů bojí o něco více sdílet své nepříjemné zkušenosti a udat pachatele.

Pokud tedy z dosavadních výzkumů vyplývá, že změna definice znásilnění na souhlasnou nebo nesouhlasnou formu měla minimální vliv na počet nahlášených a odsouzených případů, lze dle zahraničí očekávat alespoň pozitivní vliv na společnost, která by se díky aktivitě zákonodárce mohla začít stavět ke znásilnění méně odmítavě. Dle mého názoru povede změna pojetí znásilnění spíše k psychologickému účinku, který vyšle signál do společnosti, že nesouhlasný pohlavní styk není v pořádku.

Lze tak shrnout, že novou úpravu hodnotím především kladně, a to zejména pro možný vyslaný signál do společnosti. Pokud povede k většímu počtu nahlášených případů, mezi potenciálními pachateli by to mohlo vést k obavě z trestního stíhání a počet trestných činů by mohl klesnout. Ve společnosti by mělo převládat přesvědčení, že jakýkoliv sexuální akt, se kterým jedna strana nesouhlasí, je nutné odsoudit a nepřenášet odpovědnost na osobu, která styk odmítla.

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

BÁRTA, J. Istanbulská úmluva o prevenci a potírání násilí vůči ženám – dočká se naší ratifikace? *Právník*. Praha: ústav státu a práva AV ČR. 8/2019. ISSN 0231-6625.

BARTOŇ, D. *Jak (ne)uvažovat o násilí a Istanbulské úmluvě*. Jurisprudence 2/2019 Praha 2019. ISSN 1802-3843.

BLATNÍKOVÁ, Šárka; FARIDOVÁ, Petra a ZEMAN, Petr. *Násilná sexuální kriminalita - téma pro experty i veřejnost*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014. ISBN 978-80-7338-143-1.

BREWIS, Brian a STOREY, Tony. The meaning of ‘reasonable belief in consent’ under the Sexual Offences Act 2003 and the admissibility of bad character evidence under the Criminal Justice Act 2003: R v Hepburn [2020] EWCA Crim 820. Online. *Journal of criminal law (Hertford)*. 2020, roč. 84, č. 5, s. 508-511. ISSN 0022-0183. Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/0022018320965376>. [cit. 2023-12-27].

BURDA, Eduard. *Trestný zákon: komentár*. V Prahe: C.H. Beck, 2010-. ISBN 978-80-7400-324-0.

CIK, Stanislav. Sexuálně motivované trestné činy a návrh novely Ministerstva spravedlnosti České republiky. *Acta Iuridica Olomucensia*. 2023, roč. 2023, č. 3, s. 7-14. ISSN 1801-0288.

CIPROVÁ, Kristýna. *Pod hladinou: fakta a mýty o znásilnění: sborník textů*. [Praha]: Gender Studies, 2010. ISBN 978-80-86520-31-5.

DRÁPAL, J. *Tresty za znásilnění jsou druhé nejprísnejší po vraždě* [online]. Praha, 2023. Legal data hub. Studie 4/2023. Dostupné z: https://www.prf.cuni.cz/sites/default/files/uploads/files/LDH_4_23.pdf. [cit. 2023-11.23]

DRAŠTÍK, Antonín; FREMR, Robert; DURDÍK, Tomáš; RŮŽIČKA, Miroslav a SOTOLÁŘ, Alexander. *Trestní zákoník: komentár*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-790-4.

European Union Agency for Fundamental Rights, *Violence against women – An EU-wide survey – Results at a glance*, Publications Office, 2014, [online]. Dostupné z: <https://data.europa.eu/doi/10.2811/60683> [cit. 2023-12-27]

FENYK, Jaroslav; HÁJEK, Roman; STRÍŽ, Igor a POLÁK, Přemysl. *Trestní zákoník a trestní řád: průvodce trestněprávními předpisy a judikaturou. Díl 1, Trestní zákoník*. Praha: Linde, 2010. ISBN 978-80-7201-802-4.

GJURIČOVÁ, Šárka a KUBIČKA, Jiří. *Rodinná terapie: systemické a narativní přístupy*. 2., dopl. a přeprac. vyd. Psyché (Grada). Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2390-7.

GLOGAR, Rudolf. *Trestní zákon: komentár*. Praha: Orbis, 1958.

HAVLÍKOVÁ, Petra a ŠMÍDOVÁ, Iva. *Bagatelizace a nerovnosti: analýza rozsudků sexuálního a domácího násilí*. Praha: ProFem - centrum pro oběti domácího a sexuálního násilí, o.p.s, 2023. ISBN 978-80-908931-0-8.

HERRNRITT, Vilém a KALLAB, Jaroslav. *Trestní zákony československé: platné v Čechách a v zemi moravskoslezské*. 3. přeprac. a značně rozmn. vyd. Praha: Československý Kompas, 1933.

HOLMBERG, S – LEWENHAGEN, L. *The new consent law in practise. An updated review of the changes in 2018 to the legal rules concerning rape. English summary of Bra report 2020:6*. Brottsförebyggande rådet 2020 [online]. Dostupné z: <https://bra.se/bra-in-english/home/publications/archive/publications/2020-07-01-the-new-consent-law-in-practice.html>. [cit. 2023-10-10]

HÖRNLE, Tatjana. The New German Law on Sexual Assault and Sexual Harassment. Online. *German law journal*. 2017, roč. 18, č. 6, s. 1309-1330. ISSN 2071-8322. Dostupné z: <https://doi.org/10.1017/S2071832200022355>. [cit. 2023-12-01].

JELÍNEK, Jiří; HASCH, Karel; HERANOVÁ, Simona; TEJNSKÁ, Katarína; KOPEČNÝ, Zdeněk et al. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 8. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2022. ISBN 978-80-7502-576-0.

JEŽKOVÁ, Veronika. *Jen ano je ano: trestný čin znásilnění ve světle Istanbulské smlouvy*. Praha: ProfFem, 2017. ISBN 978-80-904564-9-5.

KÖLBEL, Ralf. "Progressive" Criminalization? A Sociological and Criminological Analysis Based on the German "No Means No" Provision. Online. *German law journal*. 2021, roč. 22, č. 5, s. 817-832. ISSN 2071-8322. Dostupné z: <https://doi.org/10.1017/glj.2021.31>. [cit. 2023-12-21].

Koncepce nové kodifikace trestního práva hmotného České republiky: sborník příspěvků z mezinárodní konference konané dne 17.4.2000 na Ministerstvu spravedlnosti ČR v Praze. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Řada teoretická. Brno: Masarykova univerzita, 2000. ISBN 80-210-2469-0.

KRATOCHVÍL, Vladimír a ŠTURMA, Pavel. *Trestní právo hmotné: obecná část*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7179-082-2.

KUKLÍK, Jan; ADAMOVIČ, Karolína; BĚLOVSKÝ, Petr; KÜHN, Zdeněk; MARŠÁLEK, Pavel et al. *Dějiny československého práva 1945-1989*. Praha: Auditorium, 2011. ISBN 978-80-87284-17-9.

LOVETT, J. - KELLY, L. *Different systems, similar outcomes? Tracking attrition in reported rape cases across Europe* [online]. 2009. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/228847968_Different_systems_similar_outcomes_Tracking_attrition_in_reported_rape_cases_in_eleven_countries

MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Vydání čtvrté, (v nakladatelství Leges vydání první). Praha: Leges, 2010. ISBN 978-80-87212-39-4.

MENCEROVÁ, Ingrid; TOBIÁŠOVÁ, Lýdia a TURAYOVÁ, Yvetta. *Trestné právo hmotné: osobitná časť*. Šamorín: Heuréka, 2014. ISBN 978-80-89122-96-7.

MIŘIČKA, A. *Rakouské trestní právo hmotné*. Třetí autorisované vydání. Praha: Všehrd, 1915.

MIŘIČKA, August. Rakouské trestní právo hmotné: část zvláštní. Praha: Vydání Všehrdu, 1912.

PERSEFONA. *Sexuální násilí nebo obtěžování zažilo 39 % Čechů* [online]. Brno. Persefona z.s.. Dostupné z: https://www.persefona.cz/source/pdf/TZ_Persefona_vysledky_vyzkumu.pdf. [cit. 2023-11-10]

SCHELLE, Karel; TAUCHEN, Jaromír; ADAMOVIČ, Karolina; PELC, Vladimír a DAŇKOVÁ, Alena. *Sexuální trestné činy včera a dnes*. Ostrava: Key Publishing, 2014. ISBN 978-80-7418-213-6.

SJOLIN, Catarina. Ten years on. Online. *Journal of criminal law (Hertford)*. 2015, roč. 79, č. 1, s. 20-35. ISSN 0022-0183. Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/0022018314566744>. [cit. 2023-12-27].

SOLNAŘ, Vladimír. *Československé trestní právo*. 2., přeprac. a dopl. vyd. Praha: Orbis, 1969.

STIFFEL, Harald; TOMAN, Pavol a SAMÁŠ, Ondrej. *Trestný zákon: stručný komentár*. 2., přeprac. a dopl. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2010. ISBN 978-80-8078-370-9.

STRÉMY, Tomáš a KURILOVSKÁ, Lucia. *Trestný zákon: komentár*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2022. ISBN 978-80-7676-429-3.

ŠÁMAL, Pavel; NOVOTNÝ, Oto; GRIVNA, Tomáš; HERCZEG, Jiří; VANDUCHOVÁ, Marie et al. *Trestní právo hmotné*. Praha: Wolters Kluwer, 2022. ISBN 978-80-7598-764-8.

ŠÁMAL, Pavel. Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR schválila návrh nového trestního zákoníku. Právní zpravodaj 2008, č. 12, [online] Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/chapterviewdocument.seam?documentId=nrptembqhbpxa6s7gez6427gm&groupIndex=0&rowIndex=0&refSource=search>. [cit. 2023-11-28].

ŠČERBA, Filip. *Trestní zákoník: komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2020. ISBN 978-80-7400-807-8.

ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina; HAVELKOVÁ, Barbara a ŠPONDROVÁ, Pavla (ed.). *Mužské právo: jsou právní pravidla neutrální?* Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2020. ISBN 978-80-7598-761-7.

ŠIMÁK, Jaroslav; DOLENSKÝ, Adolf a PINDRYČOVÁ, Ljuba. *Trestní zákon: komentář k zákonu ze dne 12. července 1950, č. 86/Sb.* Praha: Orbis, 1953.

TERYNGEL, J. *Trestné činy v sexuální oblasti*. Rodinné listy. Wolters Kluwer, 2014(4). ISSN 1805-0824.

Úřad vlády ČR. *Akční plán prevence domácího a genderově podmíněného násilí na léta 2019-2022*. [online], Praha: Úřad vlády ČR, 2023. Dostupné z: <https://vlada.gov.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/dokumenty/AP-DN---grafikaFINAL.pdf>. [cit. 2023-12-27]

Úřad vlády ČR. *Akční plán prevence domácího a genderově podmíněného násilí na léta 2023–2026*. [Online]. Praha: Úřad vlády ČR, 2023. Dostupné z: https://www.tojrovnost.cz/wp-content/uploads/2023/08/AP_DGPN-2023_final.pdf. [cit. 2024-03-04].

VAICOVÁ, Natálie. Znásilnění jako nekonsenzuální pohlavní styk: redefinice skutkové podstaty trestného činu, nebo její pouhá precizace? Online. *Trestněprávní revue*. 2024, roč. 2024, č. 1. ISSN 1213-5313. Dostupné z: <https://app.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembsgrpxi4s7gfpxgxzr&groupIndex=6&rowIndex=0&refSource=search>. [cit. 2024-04-04].

VLČEK, Eduard. *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*. Brno: Masarykova univerzita, 1993. ISBN 80-210-0791-5.

VOJÁČEK, Ladislav; SCHELLE, Karel a KNOLL, Vilém. *České právní dějiny*. 2. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. ISBN 978-80-7380-257-8.

VONDRÁŠEK, M. *Mé smýšlení je naprosto opačné. Vyjádření policejního prezidenta k aktuální diskuzi* [online]. Stránky Policie České republiky. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/me-smysleni-je-naprosto-opacne.aspx>. [cit. 2023-11-23]

WEISS, Petr. Sexuální chování české populace. *Urologie pro praxi*. 2009, č. 10(3). ISSN 1803-5299.

WINTÍŘ, J. *Prostonárodní vysvětlení trestního zákona Rakouského od dne 27. měsíce 1852*. Praha: Knihkupectví I. L. Kober., 1861.

ZaIstanbul: domácí násilí a vybraná témata z oblasti genderově podmíněného násilí. Praha: Český svaz žen z.s., 2016. ISBN 978-80-87227-04-6.

2. Seznam použitých internetových zdrojů

ČTK. *Vláda změnila definici znásilnění, půjde o nesouhlasný pohlavní styk*. Online. 2023, 20.12.2023. Dostupné z: https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/2454717?_zn=aWQlM0QxNzc4OTMzMjA2MTk3NjkzOTg1MSU3Q3QlM0QxNjk1NDYzOTk3LjgwNyU3Q3RIJTNEMTcwMTM0OTk3Mi4yNjQlN0NjJTNEQ0QyNjNENTZEMDQzN0E2RkI0NDM0MDZGQUJEMTg5RDI%3D. [cit. 2023-12-27].

HOUŽVOVÁ, M. – OPLATEK, D. *Pry se znásilnění v Česku trestá tvrdě a dostatečně. Data ale neukazují všechno* [online]. Praha: Hlídací pes, 2023. Dostupné z: <https://hlidacipes.org/pry-se-znasilneni-v-cesku-tresta-tvrde-a-dostatecne-data-ale-neukazuji-vsechno/>. [cit. 2023-11-23].

Istanbulská úmluva vyvolává v České republice vlnu emocí [online]. Praha: Advokátní deník, 2021. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2021/03/09/istanbulska-umluva-vyvolava-v-ceske-republice-vlnu-emoci>. [cit. 2023-11-10]

KOVÁŘOVÁ, D. *ČAK k Istanbulské úmluvě o prevenci a potírání násilí vůči ženám* [online]. Praha: Advokátní deník, 2018. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2018/10/25/cak-proti-istanbulske-umluve>. [cit. 2023-11-9]

Postoj KDU-ČSL k Istanbulske úmluvě [online]. Praha: Marian Jurečka, poslanec Parlamentu ČR, poslední změna dne 23.5.2018 [cit. 2023-11-10]. Dostupné z: <https://www.marianjurecka.cz/clanek/497-postoj-kdu-csl-k-istanbulske-umluve.html>. [cit. 2023-10-10]

Předpis 40/2009 Sb., Poslanecká snemovna Parlamentu české republiky [online]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?r=2009&cz=40>. [cit. 2023-11-18].

RYŠAVÁ, K. *Jak má vypadat nová definice znásilnění?* [online]. In. profem.cz, 8.9.2023. Dostupné z: <https://www.profem.cz/cs/o-nas/novinky/a/jak-ma-vypadat-nova-definice-znasilneni>. [cit. 2023-12-27]

ŘEPKA, V. *Minister spravedlnosti Pavel Blažek představil dvě možné varianty řešení trestního postihu nesouhlasného pohlavního styku*. [online]. Praha, 2023. In. Justice.cz Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/tiskove-zpravy?clanek=ministr-spravedlnosti-pavel-blazek-predstavil-dve-mozne-varianty-reseni-trestniho-postihu-nesouhlasneho-pohlavniho-styku>. [cit. 2023-11-10].

Šéf policie: *Na extremisty v ulicích jsem citlivý. Musíme ukázat rychlou reakci* [online]. Spotlight. Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/spotlight/spotlight-rozhovor-martin-vondrasek-video/r~c5a0e4a6329611ee8980ac1f6b220ee8/>. [cit. 2023-11-23]

3. Seznam použitých právních předpisů

Sexual Offences Act 2003 [online]. Dostupné z: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2003/42>. [cit. 2023-11-1]

StGB, Německý trestný zákoník. [online] Dostupné z: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/index.html. [cit. 2023-11-23].

Švédský trestní zákoník [online]. Dostupné z: <https://www.government.se/contentassets/7a2dcae0787e465e9a2431554b5eab03/the-swedish-criminal-code.pdf>. [cit. 2023-11-1]

Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí [online]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/1680462471>. [cit. 2023-11-10]

Zákon č. 11/1918 Sb., o zřízení samostatného státu československého. In [System ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-9-28]. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

Zákon č. 117/1852 ř. z., Trestní zákon o zločinech, přečinech a přestupcích. In [System ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-9-28]. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

Zákon č. 140/1961 Sb., Trestní zákon. In [System ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-9-28]. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

Zákon č. 300/2005 Z. z., trestného zákona. [online]. Dostupné z: <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2005-300>. [cit. 2023-11-20]

Zákon č. 320/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

Zákon č. 418/2009 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.

Zákon č. 86/1950 Sb., Trestní zákon. I In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-9-28]. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

4. Seznam použité judikatury

Nález Ústavního soudu ze dne 12. prosince 2012, sp. zn. Pl. ÚS 3/08,

NS ze dne 9.9.2020 sp. zn. 8 Tdo 903/2020

Rozhodnutí Nejvyššího soudu Slovenské socialistické republiky ze dne 1.2.1983, sp. zn. 3 To 3/83

Rozhodnutí Nejvyššího soudu Slovenské socialistické republiky ze dne 27.1.1972 sp. zn. 1 To 169/71

Rozhodnutí NS ze dne 13.05.2009 sp. zn. 3 Tdo 535/2009

Rozhodnutí NS ze dne 23.01.2008 sp. zn. 8 Tdo 1373/2007

Rozhodnutí NS ze dne 24.08.2011 sp. zn. 3 Tdo 929/2011

Rozhodnutí NS ze dne 29.1.2014, sp. zn. 3 Tdo 1296/2013

Rozhodnutí NS ze dne 31.08.2021, sp. zn. 7 Tdo 833/2021

Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 11. 4. 2013, sp. zn. 2 To 12/2023

Rozsudek Nejvyššího správního soudu č. 689/2005 Sb. NSS.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 14. 7. 2005, č. j. 2 Afs 24/2005-44,

Usnesení NS ze dne 04.08.2021 sp. zn. 8 Tdo 699/2021

Usnesení NS ze dne 11.04.2012, sp. zn. 3 Tdo 182/2012

Usnesení NS ze dne 12. 5. 2009, sp. zn. 3 Tdo 535/2009

Usnesení NS ze dne 12.12.2019, sp. zn. 15 Tdo 1154/2019

Usnesení NS ze dne 16.07.2014 sp. zn. 7 Tdo 708/2014

Usnesení NS ze dne 20.09.2017, sp. zn. 8 Tdo 1028/2017

Usnesení NS ze dne 23.02.2011 sp. zn. 7 Tdo 191/2011

Usnesení NS ze dne 26.03.2014 sp. zn. 11 Tdo 294/2014

5. Seznam ostatních zdrojů

Data z aplikace *jaktrestame.cz*

Důvodová zpráva k návrhu zákona ze dne 2024, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník [online]. Dostupné z: <https://odok.cz/portal/veklep/material/ALBSCUSEM5LD/>. [cit. 2023-11-20]

Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony [online]. Dostupné z: <https://odok.cz/portal/veklep/material/ALBSCUSEM5LD/>

Trestný čin znásilnění ve světle aktuální diskuze ohledně nutnosti jeho redefinice

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá otázkou, zda je současná formulace skutkové podstaty trestného činu znásilnění zastaralá a zda je nutná její redefinice. Téma je aktuální zejména proto, že v současné době probíhá veřejná debata o nutnosti redefinice a Ministerstvo spravedlnosti předložilo návrh, jak by měla nová definice znásilnění vypadat. Cílem práce je tak pomocí dostupných dat zjistit, zda je aktuální úprava nedostatečná a zda je nutné přijmout novou.

Práce v první kapitole popisuje vývoj, kterým si pojetí skutkové podstaty znásilnění prošlo a jak byl tento trestný čin byl definován v předchozích právních úpravách. Komparace s předešlými právními úpravami jasně ukazuje, jak se okruh případů, které spadají pod skutkovou podstatu trestného činu rozšiřoval až do aktuální podoby.

Druhá kapitola se zaměřuje na aktuální právní úpravu a aktuální judikaturu Nejvyššího soudu. Třetí kapitola se zaměřuje na právní úpravu Slovenské republiky a na právní úpravu vybraných evropských zemí, které přijaly změnu pojetí trestného činu znásilnění, který není založen na násilí, ale na nesouhlasu. Čtvrtá kapitola zkoumá argumenty podporovatelů i kritiků nové definice trestného činu znásilnění založené na nesouhlasu. Pátá kapitola pak zkoumá, zda jsou sankce ukládané dle aktuální právní úpravy dostatečně přísné a dále zkoumá, jak by mělo být znásilnění trestáno dle nové právní úpravy.

Názor odborné veřejnosti není jednotný. Jedni považují stávající definici trestného činu za dostačující, a to s ohledem na ustálenou judikaturu Nejvyššího soudu, jiní považují návrh nové definice za nedostatečný a dle jejich názoru by měla být založena na souhlasu. Z evropských zemí, ve kterých je nově trestný čin znásilnění založen na nesouhlasu však jasně vyplývá, že nová definice dává impuls společnosti, že sexuální styk bez souhlasu není v pořádku a neměl by být společností akceptován.

Klíčová slova: znásilnění, redefinice, skutková podstata trestného činu

The crime of rape in the light of the current discussion regarding the necessity of its redefinition

Abstract

This thesis addresses the question of whether the current formulation of the essential elements of the criminal offense of rape is outdated and in need of redefinition. The topic is particularly relevant as there is an ongoing public debate on the necessity of redefinition, and the Ministry of Justice has submitted a proposal outlining how the new definition of rape should appear. The aim of the thesis is to utilize available data to determine whether the current legislation is inadequate and whether the adoption of a new one is necessary.

The first chapter of the thesis describes the evolution through which the concept of the essential elements of rape has passed and how this criminal offense was defined in previous legal frameworks. A comparison with past legal regulations clearly demonstrates how the scope of cases falling under the essential elements of the criminal offense has expanded up to its current form.

The second chapter focused on the current legal framework and the recent case law of the Supreme Court. The third chapter concentrates on the legal framework of the Slovak Republic and selected European countries that have embraced a shift in the conceptualization of the criminal offense of rape, emphasizing non-consent rather than violence. The fourth chapter examines arguments from both proponents and critics of the new definition of rape based on non-consent. The fifth chapter investigates whether the sanction imposed under the current legal framework are sufficiently stringent and further explores how rape should be penalized under the new legal framework.

The opinion of the professional community is not unanimous. Some consider the existing definition of the criminal offense to be sufficient, given the established case law of the Supreme Court, while others find the proposed new definition inadequate, suggesting that it should be based on consent. From European countries where rape is now defined based on non-consent, however, it is clear that the new definition sends a signal to society that sexual intercourse without consent is not acceptable and should not be tolerated.

Klíčová slova: rape, new definition, factual basis of a crime